

In Balans 2014

Kwaliteit Accountantscontrole en Verslaggeving

Oktober 2014

Inhoudsopgave

1	Inleiding	6
2	Outlook	8
3	Bevindingen en aandachtspunten uit reguliere desktopreviews	14
4	Bevindingen en aandachtspunten themaonderzoeken 2014	18
5	Prioriteiten 2015	22
6	Gewijzigde regelgeving	24
	Bijlage 1: Themaonderzoek Omvang en kwaliteit van toelichtingen	31
	Bijlage 2: Themaonderzoek Bestuurdersbeloningen	41
	Bijlage 3: Themaonderzoeken Pensioenen	53
	Bijlage 4: Themaonderzoeken Risicoparagraaf	65

Autoriteit Financiële Markten

De AFM bevordert eerlijke en transparante financiële markten. Wij zijn de onafhankelijke gedragstoezichthouder op de markten van sparen, lenen, beleggen en verzekeren. Wij bevorderen eerlijke en zorgvuldige financiële dienstverlening aan consumenten, particuliere beleggers en (semi-) professionele partijen. We zien toe op een eerlijke en efficiënte werking van kapitaalmarkten. Ons streven is het vertrouwen van consumenten en ondernemingen in de financiële markten te versterken, ook internationaal. Op deze manier draagt de AFM bij aan de stabiliteit van het financiële stelsel, het functioneren van de economie, de reputatie en de welvaart van Nederland.

In Balans 2014

Beleggers willen tijdige, relevante en betrouwbare informatie over beursgenoteerde ondernemingen. Dit is een belangrijke voorwaarde voor het vertrouwen in het functioneren van financiële markten en het verminderen van kapitaalkosten. Relevante en vergelijkbare financiële informatie in combinatie met een echt 'eigen verhaal' van een onderneming in de toelichting bij de financiële verslaggeving moet leidend zijn.

Uit ons rapport 'In Balans 2014' blijkt dat ondernemingen en hun accountants weliswaar oog hebben voor de kwaliteit van de verslaggeving, maar dat beleggers niet altijd de informatie krijgen die ze naar onze mening nodig hebben.

In dit jaarlijkse rapport publiceert de AFM de bevindingen met betrekking tot financiële verslaggeving over het afgelopen jaar en de aandachtspunten voor het nieuwe jaarrekeningseizoen. De tijdige publicatie van dit rapport geeft ondernemingen en accountants de gelegenheid de hierin opgenomen verbeterpunten te betrekken bij het opstellen en controleren van de financiële verslaggeving over 2014.

Op basis van onderzoeken naar financiële verslaggeving in de afgelopen jaren heeft de AFM de indruk dat de meeste ondernemingen steeds vertrouwd zijn met de toepassing van IFRS en dat de kwaliteit van de financiële verslaggeving op onderdelen verder is verbeterd.

Aan de andere kant constateren we dat bepaalde verslaggevingsregels niet altijd juist worden nageleefd. Ook dit jaar is de AFM weer geconfronteerd met casussen die wijzen op tekortkomingen in de financiële verslaggeving, zo blijkt uit uitgevoerde desktopreviews en themaonderzoeken. Dit betreft tekortkomingen die ofwel niet door de controlerend accountant zijn opgemerkt of die niet hebben geleid tot correctie in de jaarrekening.

De AFM signaleert dat de juiste toepassing van de verslaggevingsregels onder druk komt te staan als bijvoorbeeld nieuwe standaarden van toepassing worden, geldende standaarden wijzigen of als er sprake is van eenmalige transacties, zoals de aan- en verkoop van bedrijfsonderdelen.

Verder zien we dat de posten die in belangrijke mate onderhevig zijn aan interpretatie en managementinschatting niet altijd transparant worden weergegeven en toegelicht. Het betreft onder andere de waardering van vastgoed, vorderingen, goodwill (en de hiermee vaak gepaard gaande voorzieningen/bijzondere waardeverminderingen) en pensioenen, inclusief de hierbij gehanteerde veronderstellingen en toelichtingen.

De AFM zal in 2015 wederom aandacht hebben voor de kwaliteit van de financiële verslaggeving. We zullen opnieuw desktop- en themaonderzoeken uitvoeren. We zullen onder meer de financiële verslaggeving over 2014 van Nederlandse banken bekijken, omdat de recente uitkomsten van de Asset Quality Review uitgevoerd door de ECB daarin goed moeten worden verwerkt. Het toezicht daarop is en blijft bij uitstek een taak voor de AFM.

Daarnaast hebben we oog voor belangrijke algemene ontwikkelingen, zoals de implementatie in Nederland van de Europese jaarrekeningenrichtlijn en de verdere toepassing van geïntegreerde verslaggeving. We zetten bovendien in op het vergroten van ons inzicht in het functioneren van auditcommissies en we hebben blijvende aandacht voor bestuurdersbeloningen, specifiek de toelichting op vertrekregelingen.

Wij verwachten dat dit rapport bijdraagt aan een verdere verbetering in financiële verslaggeving door ondernemingen, in de controle daarvan door accountants en daarmee aan het herwinnen van het vertrouwen van beleggers.

Veel leesplezier met dit rapport.

Gerben Everts
Bestuurder AFM

1 Inleiding

Jaarlijks publiceert de AFM in het najaar de aandachtspunten die gedurende het jaar op het gebied van de financiële verslaggeving naar voren zijn gekomen. Dit geeft ondernemingen en accountants de gelegenheid deze verbeterpunten tijdig te betrekken bij het opstellen en controleren van de financiële verslaggeving. Naast de bevindingen uit de (lopende) onderzoeken naar de financiële verslaggeving 2013, zijn ook de belangrijkste bevindingen opgenomen van de in 2014 uitgevoerde themaonderzoeken. De volledige resultaten uit de themaonderzoeken zijn als bijlagen opgenomen. Ook maakt de AFM in deze publicatie de prioriteiten voor het toezicht op financiële verslaggeving in 2015 bekend. Door alle bevindingen van de verschillende onderzoeken samen te voegen, hoopt de AFM bij te dragen aan een beter herkenbaar en vergelijkbaar beeld van de stand van zaken, waarbij de verbanden tussen de onderzoeken eenvoudig inzichtelijk worden en het meten van effecten wordt gefaciliteerd. Dit draagt naar onze mening bij aan het goed functioneren van kapitaalmarkten.

Het toezicht van de AFM is risicogestuurd. Dit houdt in dat de AFM probeert daar als toezichthouder aanwezig te zijn waar de risico's het grootst zijn. Op nieuwe en toekomstige risico's wordt voor zover mogelijk geanticipeerd. De AFM analyseert marktontwikkelingen en (ex- en interne) risico's, zodat we de juiste prioriteiten in het toezicht stellen. Daarnaast besteedt de AFM in haar toezicht ruim aandacht aan signalen en incidenten die wijzen op mogelijk foutieve financiële verslaggeving. Bij het toezicht op de kapitaalmarkten staan de belangen van beleggers centraal. Zij hebben behoefte aan tijdige, relevante en betrouwbare informatie over ondernemingen. Dit geldt in de gehele levenscyclus van ondernemingen actief op de kapitaalmarkten: bij de eerste beursnotering (IPO) en uitgiften van nieuwe effecten (prospectustoezicht), bij de doorlopende handel (toezicht op koersgevoelige informatie en marktmisbruik), bij periodieke verplichtingen (toezicht op financiële verslaggeving en de accountantscontroles op de verslaggeving) en tot slot bij het einde van een beursnotering als gevolg van een bod op effecten (toezicht op openbare biedingen). Het gerechtvaardigde vertrouwen van beleggers is ook in het belang van die ondernemingen, omdat het leidt tot meer vertrouwen en lagere kosten voor het aantrekken van kapitaal.

De werking van kapitaalmarkten is in hoge mate afhankelijk van de relevantie en betrouwbaarheid van beschikbare financiële en niet-financiële informatie en van het gedrag van bestuurders, commissarissen en aandeelhouders. Een goede governance en een goede kwaliteit van de accountantscontrole hebben een positieve invloed op de kwaliteit van de financiële verslaggeving van ondernemingen en het vertrouwen van beleggers. Dit is de doelstelling van het overkoepelende AFM-thema 'De kwaliteit van accountantscontrole, verslaggeving en governance gaat omhoog'. Binnen dit thema is één van de subdoelstellingen dat de verslaggeving voldoet aan kwalitatieve kenmerken als relevant, getrouw, vergelijkbaar, tijdig en verifieerbaar. Op de langere

termijn steunt de AFM de geleidelijke transitie naar een verslaggevingssysteem van geïntegreerde verslaggeving. Hierbij geven ondernemingen zowel hun financiële als niet-financiële prestaties geïntegreerd weer in hun verslaggeving.

De AFM bevordert eerlijke en transparante kapitaalmarkten. Om dit te bereiken zet de AFM bijvoorbeeld verslaggevingsexpertise niet alleen in voor het toezicht op financiële verslaggeving, maar ook voor andere toezichtsgebieden van de AFM. Zo maakt informatie uit de (half)jaarlijkse financiële verslaggeving ook onderdeel uit van persberichten en prospectussen en wordt financiële verslaggeving op haar beurt weer gecontroleerd door accountants(organisaties) die onder toezicht van de AFM staan.

De AFM geeft in de bijlagen bij dit rapport een aantal voorbeelden van toelichtingen uit jaarrekeningen. Deze passages bestempelt de AFM als good practices¹ en kunnen dienen ter inspiratie voor het opnemen van ondernemings specifieke en relevante informatie in de toelichtingen. Wat de AFM betreft is het geven van een goede toelichting niet een eenmalige exercitie, maar een continu proces dat elk jaar nodig is om de relevantie verder te verhogen.

De verbeterpunten die de AFM in deze publicatie rapporteert, hebben vooral betrekking op de toelichtingen in de jaarrekening. Dat betekent niet dat bij de waardering en resultaatbepaling geen noodzaak tot verbetering bestaat. Het toezicht op de financiële verslaggeving door de AFM heeft tot doel vast te stellen dat de verslaggevingsvoorschriften juist zijn toegepast. Het meer inhoudelijke en diepgaande onderzoek of de financiële verslaggeving een getrouw beeld geeft van de omvang en de samenstelling van het resultaat, vermogen en kasstromen is primair voorbehouden aan de externe accountant. De AFM doet het werk van de accountant niet over. Inschattingen en oordelen van het management kunnen door de AFM slechts marginaal worden getoetst.

¹ De in dit rapport opgenomen good practices zijn voorbeelden van specifieke toelichtingen uit bestaande jaarrekeningen en jaarverslagen. De AFM hoopt dat andere ondernemingen door die good practices worden geïnspireerd tot een verhoging van de kwaliteit en relevantie van hun toelichtingen. Deze good practices moeten niet als norm of als enige juiste invulling van bestaande of toekomstige toelichtingen worden gezien. Andere invullingen zijn mogelijk om wet- en regelgeving na te leven. Met het opnemen van good practices in dit rapport doet de AFM geen uitspraak over de betreffende jaarrekeningen als geheel.

2 Outlook

In dit hoofdstuk geeft de AFM een beeld van een aantal ontwikkelingen dat de verslaggeving van ondernemingen raakt en het toezicht hierop:

- Rol accountant
- Internationaal perspectief
- Geïntegreerde verslaggeving
- Toename informatie leidt niet tot betere informatie
- Consistente verslaggeving
- Governance
- Controleverklaring
- Wijze van verslaggeving

Rol accountant

Een goede kwaliteit van de accountantscontrole bevordert de kwaliteit van de financiële verslaggeving en de werking van het risicobeheersingssysteem. Uit het onderzoek naar de kwaliteit van de wettelijke controles bij de vier grootste accountantsorganisaties in Nederland, dat de AFM op 25 september 2014 heeft gepubliceerd, blijkt dat de kwaliteit van deze controles niet op voldoende niveau is. De accountancysector moet zo snel mogelijk concrete maatregelen nemen om de kwaliteit van de externe accountantscontrole te waarborgen. Daarnaast dient de sector het publiek belang meer centraal te stellen en prioriteit te geven aan het versterken van de eigen governance.

De sector lijkt inmiddels ook doordrongen te zijn van de urgentie de kwaliteit van de accountantscontrole te verhogen, zodat beleggers, pensioendeelnemers, consumenten en anderen kunnen vertrouwen op het oordeel van accountants. De Big 4-accountantsorganisaties hebben maatregelen aangekondigd naar aanleiding van de uitkomsten van het onderzoek van de AFM. De beroepsorganisatie NBA stelt bovendien in haar rapport 'In het publiek belang' verbeteringen voor de gehele sector voor. De AFM hoopt dat hiermee de basis is gelegd voor de noodzakelijke versterking van en cultuurverandering in deze voor de maatschappij belangrijke sector. De AFM zal de komende tijd nauwlettend de invoering en effectiviteit van de herstel- en verbetermaatregelen bij de Big 4 monitoren.

Internationaal perspectief

De verdergaande internationalisering van het toezicht, zowel in samenwerking als in aansturing, heeft invloed op de wijze waarop de AFM haar toezicht uitvoert. Door de European Securities and Markets Authority (ESMA) worden jaarlijks de European Common Enforcement Priorities (ECEP²) gepubliceerd. In de ECEP identificeren ESMA en de nationale toezichthouders, waaronder de AFM, een aantal onderwerpen

² <http://www.esma.europa.eu/news/Press-Release-ESMA-sets-enforcement-priorities-listed-companies%E2%80%99-financial-statements?t=326&o=home>

waaraan de ondernemingen en hun accountants aandacht moeten besteden bij het opstellen en controleren van de financiële verslaggeving 2014.

Deze aandacht is volgens ESMA en de nationale toezichthouders noodzakelijk als gevolg van de huidige (economische) omstandigheden. Ook blijkt uit recente toezichtsacties binnen Europa dat IFRS vaak niet juist wordt toegepast. Mogelijke implementatiekwesties bij de toepassing van nieuwe standaarden kunnen ook reden zijn een verslaggevingsonderwerp te prioriteren. De onderwerpen betreffen de geconsolideerde jaarrekening en daarmee samenhangende toelichtingen, de classificatie van gezamenlijke overeenkomsten (joint arrangements) en de opname en waardering van actieve belastinglatenties. Daarnaast vestigt ESMA de aandacht op in het verleden geïdentificeerde prioriteiten, zoals impairment, reëlewaardebepaling en bijbehorende toelichtingen.

ESMA verwijst in de ECEP naar haar rapport over de (on)vergelijkbaarheid van de financiële verslaggeving van banken in Europa³. Ze verwacht dat banken de toelichtingen verder verbeteren. Dit geldt voor onder meer de kredietwaardigheid van de leningen en vorderingen, de (grondslagen betreffende) bijzondere waardeverminderingen van financiële activa en de zogenaamde geherstructureerde leningen (foreborne loans). Ook besteedt ESMA in de ECEP aandacht aan de uitkomsten van de Asset Quality Review van de bankbalansen door de Europese Centrale Bank (ECB) en de gevolgen hiervan voor de financiële verslaggeving 2014. Zie verder onder hoofdstuk 5.

Ten slotte verwacht ESMA dat banken de komende tijd meer complexe financiële instrumenten zullen uitgeven om hun kapitaal te verhogen. Deze instrumenten zullen bij uitgifte als schuld of eigen vermogen moeten worden geclassificeerd, wat zeer waarschijnlijk oordelen van het management vereist. ESMA verwacht dat deze managementoordelen worden toegelicht, inclusief het effect daarvan op de interest- en dividendbetalingen.

Gevolgen jaarrekeningrichtlijn (2013/34/EU) voor Titel 9 Boek 2 BW

Ter uitvoering van de jaarrekening richtlijn (2013/34/EU) van het Europese parlement zal Titel 9 Boek 2 BW vóór medio 2015 moeten worden aangepast. De aanpassing is een mooie gelegenheid om nog eens stil te staan bij een aantal keuzes die zijn gemaakt bij de implementatie van de vierde en zevende richtlijn en deze te heroverwegen. De AFM meent dat als gevolg van deze keuzes de Nederlandse verslaggevingsvoorschriften te veel vrijheden bevatten. Door deze vrijheden zijn jaarrekeningen (i) lastig vergelijkbaar voor beleggers en consumenten, die zich bij hun besluitvorming moeten baseren op deze jaarrekeningen en (ii) niet transparant en objectief, omdat ondernemingen bij verwerking van transacties en gebeurtenissen

³ http://www.esma.europa.eu/system/files/2013-1664_report_on_comparability_of_ifrs_financial_statements_of_financial_institutions_in_europe.pdf

de mogelijkheid wordt geboden te kiezen voor de optie die hen het meest 'welgevallig' is. Ook lijkt de hiervoor bedoelde ruimte de effectiviteit en efficiency van de accountantscontrole in negatieve zin te beïnvloeden. Een robuust stelsel van verslaggevingsvoorschriften zou de accountant beter ondersteunen bij een daadkrachtig optreden bij de controle van de jaarrekening. Tot slot leiden de vrijheden en keuzemogelijkheden bij de opstellers en interpretatiekosten en onzekerheden aan de zijde van de belegger tot hogere administratieve lasten omdat ondernemingen vroegtijdig adviseurs inschakelen om te bepalen hoe transacties en gebeurtenissen het best verwerkt kunnen. Voorbeelden van deze keuzes zijn het groepsbegrip, het afwijken van de bijzondere bepalingen ten behoeve van het vereiste inzicht, de toepasbare waarderingsgrondslagen voor activa, de wettelijke verankering van het kasstroomoverzicht en de kosten die verband houden met de oprichting en met de uitgifte van aandelen.

Geïntegreerde verslaggeving

Niet-financiële verslaggeving door ondernemingen staat volop in de belangstelling. Gebruikers van verslaggeving hebben in toenemende mate behoefte aan niet-financiële informatie en ook op het politieke toneel wordt het belang hiervan onderkend. In het voorjaar van 2014 heeft het Europees Parlement met een grote meerderheid een richtlijn aangenomen die beursgenoteerde bedrijven met meer dan 500 werknemers verplicht duurzame facetten van de bedrijfsvoering te betrekken in hun jaarverslag. Beursgenoteerde ondernemingen zijn vanaf 2017 verplicht het gevoerde beleid met betrekking tot milieu, mensenrechten, diversiteit en anti-corruptiemaatregelen te beschrijven in de financiële verslaggeving.

Steeds meer ondernemingen rapporteren niet-financiële informatie en doen dit in toenemende mate in de vorm van geïntegreerde verslaggeving. Het beschikbaar komen van mondiale normenkaders heeft hier positief aan bijgedragen. In december 2013 heeft de International Integrated Reporting Counsel (IIRC) een definitief raamwerk voor geïntegreerde verslaggeving uitgebracht. Verder heeft het Global Reporting Initiative (GRI) in 2013 een vernieuwde set richtlijnen (G4) voor duurzaamheidsverslaggeving gepubliceerd dat kan worden toegepast binnen het raamwerk van geïntegreerde verslaggeving.

De B20, een business forum dat de G20 adviseert, heeft medio 2014 een rapport uitgebracht over langetermijninvesteringsbehoefte en financiering in de infrastructuur. In het rapport is geïntegreerde verslaggeving expliciet onderschreven als een belangrijke innovatie. Geïntegreerde verslaggeving kan eraan bijdragen dat investeerders van de benodigde informatie worden voorzien voor de langetermijninvesteringen in de infrastructuur.

De verwachting is reëel dat geïntegreerde verslaggeving in de toekomst meer en meer de norm zal worden.

Toename informatie leidt niet tot betere informatie

De kwaliteit van de toelichtingen staat al enkele jaren in het middelpunt van de belangstelling. Enerzijds bevatten jaarrekeningen niet-materiële en/of weinig ondernemings specifieke toelichtingen, anderzijds ontbreken regelmatig relevante toelichtingen. In dit verband wijst ESMA op het Disclosure Initiative van de International Accounting Standards Board (IASB)⁴ dat gericht is op de verbetering van de kwaliteit van de toelichtingen. Ook moedigt zij ondernemingen aan in de jaarrekening ondernemings specifiek te zijn en de focus te leggen op toelichtingen die van belang zijn om de financiële positie, financiële prestaties en kasstromen van de onderneming te begrijpen, evenals de risico's die daaraan verbonden zijn. Dit jaar heeft de AFM een themaonderzoek uitgevoerd naar de kwaliteit en omvang van de toelichtingen (zie onder hoofdstuk 4).

Consistente verslaggeving

In april 2014 heeft de AFM een rapport⁵ uitgebracht waarin staat dat Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen jaar-op-jaar in toenemende mate verschillende indicatoren gebruiken om de financiële prestaties in persberichten weer te geven. Een van de uitkomsten van dit rapport was dan ook dat deze ondernemingen alternatieve, financiële prestatie-indicatoren consistent en transparanter kunnen toepassen in persberichten. Dat is in het belang van beleggers.

Uit gesprekken die de AFM heeft gehouden met beleggers, de Vereniging van Effectenbezitters, Eumedion en analisten blijkt dat deze partijen behoefte hebben aan indicatoren als autonome groei, nettoschuldpositie en onderliggende EBIT om inzicht te krijgen in het reilen en zeilen van een onderneming. De AFM begrijpt deze behoefte en vindt het belangrijk dat beleggers jaar-op-jaar dezelfde indicatoren, op een eenduidige wijze vastgesteld, met elkaar kunnen vergelijken.

ESMA heeft in 2014 een consultatiedocument opgesteld met richtlijnen voor het gebruik van de alternatieve, financiële prestatie-indicatoren. Dit document bevat richtlijnen voor definiëring, berekening en aansluiting, vergelijkbaarheid, prominentie, presentatie en consistent gebruik van deze indicatoren. Het doel is de transparantie en vergelijkbaarheid van financiële informatie te verhogen. ESMA verwacht de definitieve richtlijnen in het vierde kwartaal van 2014 te publiceren.

Governance

Goede corporate governance draagt bij aan het goed functioneren van kapitaalmarkten. Goed ondernemingsbestuur en transparante verantwoording over de opzet en het functioneren van de corporate governance verdient aandacht, evenals verantwoording over de strategie, financiële en niet-financiële ondernemingsprestaties en daaraan verbonden ondernemingsrisico's en risicobeheersing. Accountants bewaken de getrouwheid van de verslaggeving en

⁴ <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Disclosure-Initiative/Pages/Disclosure-Initiative.aspx>

⁵ <http://www.afm.nl/~media/Files/rapport/2014/alternatieve-fin-prestatie-indicatoren.ashx>

daarin verankerde verantwoording en voorkomen dat elke gebruiker de getrouwheid zelfstandig zou moeten beoordelen. De kritische rolinvulling van opstellers van verslaggeving, auditcommissies, aandeelhouders en accountants is essentieel voor de getrouwheid van de verslaggeving en de daarin verankerde verantwoording.

De AFM is recent een verkennend onderzoek gestart naar de wijze waarop auditcommissies hun rol invullen ten aanzien van financiële verslaggeving en de accountantscontrole.

De AFM wil onderzoeken of auditcommissies hun rol met betrekking tot de kwaliteit van de financiële verslaggeving en accountantscontrole van de onderneming volledig benutten. De AFM veronderstelt dat auditcommissies hierop een positieve invloed kunnen hebben. Zij zijn namelijk een belangrijke schakel in de relatie tussen de beursgenoteerde onderneming, de aandeelhouders en de externe accountant.

In dit onderzoek wordt de wijze waarop auditcommissies hun rol invullen ten aanzien van financiële verslaggeving en de accountantscontrole nader onderzocht. Er zijn vragenlijsten uitgestuurd aan de voorzitters van auditcommissies van Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Ook zijn interviews met commissarissen gehouden. Daarnaast zijn verslagen van aandeelhoudersvergaderingen en rapporten van RvC's geanalyseerd. Het onderzoek is niet bedoeld om een oordeel te vormen over specifiek het functioneren van de auditcommissie van de onderneming, maar om een beeld te krijgen van het functioneren van de auditcommissies als interne waarborg binnen de vennootschap ten opzichte van de kwaliteit van de financiële verslaggeving en accountantscontrole. In januari 2015 publiceert de AFM de uitkomsten van het onderzoek.

Vertrekregelingen hebben maatschappelijke en politieke aandacht. Signalen wijzen er op dat vertrekregelingen soms zo worden vormgegeven dat oud-bestuurders op papier nog langere tijd in dienst blijven of anderzijds verbonden blijven (bijvoorbeeld als adviseur) aan de vennootschap. Dit terwijl ze in de praktijk niet langer als bestuurder actief zijn. In combinatie met een vertrekvergoeding wordt het maximum van 1 jaarsalaris ontslagvergoeding dan niet altijd nageleefd. Om te voorkomen dat dit een nieuwe bestendige gedragslijn wordt, waardoor het publiek geen goed inzicht krijgt in de realiteit van de vertrekvergoeding, zal de AFM het komende jaar extra letten op de juiste toelichting. Naar de mening van de AFM dienen evidente afwijkingen van de maximale vergoeding helder te worden toegelicht, waarbij specifiek financiële instellingen zich vanzelfsprekend te houden hebben aan de Regeling Beheerst beloningsbeleid Wft 2014.

Controleverklaring

De International Auditing and Assurance Standards Board (IAASB), het orgaan dat de internationale controlestandaarden opstelt, heeft een ontwerp gemaakt voor een nieuwe controleverklaring om de communicatie door de externe accountant te

verbeteren en te versterken. In deze nieuwe controleverklaring beschrijft de externe accountant de belangrijkste kernpunten voor zijn controle en onderschrijft hij expliciet de conclusies van het management over de continuïteit van de onderneming. Uit onderzoek van Eumedion blijkt dat 36 procent van de AEX-vennootschappen, 53 procent van de AMX-vennootschappen en 32 procent van de AScX-vennootschappen ten opzichte van vorig jaar al een uitgebreidere controleverklaring in de financiële verslaggeving 2013 hebben opgenomen. Als vervolg op het initiatief van de IAASB heeft de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants, NBA, op 10 oktober 2014 een nieuw ontwerp voor een uitgebreidere controleverklaring en een hieraan gerelateerd ontwerp controlestandaard voor consultatie gepubliceerd. De reactietermijn op deze voorstellen loopt tot 18 november 2014.

Wijze van verslaggeving

In het Standard Business Reporting (SBR) Programma werken Nederlandse partijen uit overheid en markt samen om het samenstellen en uitwisselen van (financiële) rapportages te vereenvoudigen. Nationaal zijn belangrijke stappen gezet op het gebied van de 'assurance' rond SBR en het wettelijk kader waarmee het gebruik van SBR zal worden verplicht voor het deponeren van de financiële verslaggeving door ondernemingen bij het handelsregister van de Kamer van Koophandel. Op internationaal vlak heeft ESMA de handschoen opgepakt en de Europese Commissie geadviseerd te komen tot één Europees gestructureerd formaat voor elektronische deponering van financiële verslaggeving van en door beursgenoteerde ondernemingen. Door dit op Europees niveau genomen initiatief heeft de Nederlandse wetgever besloten beursgenoteerde ondernemingen met een deponeringsverplichting bij de AFM uit te sluiten van de SBR-verplichting. Op nationaal vlak blijft de AFM bij het SBR-platform betrokken voor wat betreft de werkgroep die de gevolgen van SBR voor de verklaring van de accountant onderzoekt. De AFM zal zich in de nabije toekomst niet langer bezig houden met de daadwerkelijke invulling van het nationale deponeringsproces, omdat beursgenoteerde ondernemingen met een deponeringsverplichting bij de AFM zijn uitgesloten van de SBR-verplichting. Wel houdt de AFM zich nadrukkelijk bezig met de werkzaamheden van ESMA op dit gebied om te proberen de verschillen tussen de door ESMA aangedragen oplossing en SBR zo beperkt mogelijk te houden.

3 Bevindingen en aandachtspunten uit reguliere desktopreviews

De AFM roept ondernemingen op aandacht te besteden aan de volgende onderwerpen:

- De waardering van activa. De waardering van activa en een transparante toelichting daarop blijft van groot belang in het licht van de economische omstandigheden.
- Segmentatie. De AFM constateert dat niet altijd duidelijk is of operationele segmenten terecht zijn samengevoegd tot een te rapporteren segment.
- Bedrijfscombinaties. De verwerking van (stapsgewijze) overnames is niet altijd in overeenstemming met de verslaggevingsregels. Het is noodzakelijk dat dit wordt verbeterd.
- Toelichtingen op krediet- en overige risico's. De AFM constateert dat de Nederlandse grootbanken deze toelichtingen verder hebben verbeterd, maar roept op deze toelichtingen op een aantal punten aan te scherpen.

In dit hoofdstuk vermeldt de AFM de bevindingen uit de (lopende) onderzoeken naar de jaarlijkse financiële verslaggeving 2013. De AFM wil daarmee de naleving van de verslaggevingsvoorschriften bevorderen. De AFM verwacht dat ondernemingen en accountants aan deze onderwerpen aandacht besteden in de jaarlijkse financiële verslaggeving over 2014 en de controle daarvan.

Waardering van activa

In het licht van het moeizame herstel van de economie blijft de waardering van activa en een transparante toelichting daarop van groot belang. Evenals in voorgaande jaren heeft de AFM in 2014 ondernemingen vragen gesteld over de waardering van vastgoedbeleggingen en andere activa, waaronder goodwill. Bij deze ondernemingen waren indicaties die aanleiding gaven te vermoeden dat deze activa mogelijk te hoog zijn gewaardeerd. In een aantal gevallen is ook de toelichting bij deze posten te weinig specifiek of ontbreekt deze volledig. Zo is niet altijd duidelijk op basis van welke veronderstellingen de waardering tot stand is gekomen en/of ontbreekt een gevoeligheidsanalyse die de gebruikers van de financiële verslaggeving een beeld geeft van de krachten die spelen bij de bepaling van de realiseerbare waarde van een kasstroomgenererende-eenheid en het al of niet moeten opnemen van een bijzonder waardeverminderverslies. Ook in eerdere jaren heeft de AFM geconstateerd dat deze toelichtingen in een aantal gevallen ontbraken. Het is noodzakelijk dat ondernemingen deze toelichtingen opnemen in de jaarrekening.

Segmentatie

Het is de AFM niet altijd duidelijk of ondernemingen over de juiste operationele segmenten rapporteren. De AFM heeft bij een aantal ondernemingen gevraagd of operationele segmenten terecht zijn samengevoegd tot een te rapporteren segment.

Dit mag uitsluitend indien de samenvoeging consistent is met het kernbeginsel van IFRS 8, en de segmenten vergelijkbare economische kenmerken vertonen. Dat wil zeggen dat de segmenten vergelijkbaar zijn qua aard van de producten en diensten, aard van de productieprocessen, cliënten van de producten en diensten, distributiekanaal van producten en diensten en indien van toepassing de aard van de toepasselijke regelgeving. De AFM beveelt ondernemingen aan in hun financiële verslaggeving duidelijkheid te verschaffen over de wijze waarop zij haar operationele segmenten heeft bepaald en hoe dit aansluit met het daadwerkelijke rapportage- en beslissingsproces in een onderneming.

Bedrijfscombinaties

Ondernemingen hebben veelal niet elk jaar te maken met overnames (bedrijfscombinaties). De AFM constateert dat de verwerking van deze incidentele transacties en de toelichting daarop niet altijd plaatsvindt in overeenstemming met de verslaggevingsregels. De AFM heeft in verschillende gevallen vragen gesteld over bedrijfscombinaties. De vragen hadden onder andere betrekking op stapsgewijze overnames, opname en waardering van immateriële vaste activa en de toelichting op voorwaardelijke vergoedingen.

Als er sprake is van een stapsgewijze⁶ overname dient het oorspronkelijk gehouden aandelenbelang van voor de overname te worden gewaardeerd tegen reële waarde. Het verschil tussen de reële waarde en de oorspronkelijke boekwaarde dient op overnamedatum direct in het resultaat te worden verwerkt. Het tegen reële waarde gewaardeerde belang maakt onderdeel uit van de betaalde overnamesom. Bij één onderneming heeft de AFM, na daarover vragen te hebben gesteld, geconstateerd dat de verwerking in de financiële verslaggeving 2013 onjuist was. In 2014 heeft de onderneming hierover een persbericht⁷ naar buiten gebracht en hierin de juiste verantwoording opgenomen.

Als een onderneming wordt gekocht, dienen de afzonderlijke activa en verplichtingen te worden geïdentificeerd. Een balanspost wordt afzonderlijk opgenomen indien het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de verkrijgende partij zullen vloeien dan wel dat de afwikkeling resulteert in een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergt en de reële waarde ervan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Vooral de verkregen immateriële vaste activa hebben geleid tot vragen van de AFM, zoals de vraag of de gebruiksduur van een immaterieel actief beperkt of onbepaald is. Ook heeft de AFM ondernemingen gevraagd of immateriële activa niet verder hadden moeten worden uitgesplitst.

⁶ Bij een stapsgewijze overname verwerft een partij zeggenschap, terwijl zij al een (minderheids)belang had.

⁷ <http://www.afm.nl/nl/professionals/registers/alle-huidige-registers/financiele-verslaggeving.aspx?id=14455&q=beheer>

Indien een onderneming wordt overgenomen, kan er sprake zijn van voorwaardelijke vergoedingen door earn-outregelingen. Dit zijn verschuldigde vergoedingen die de onderneming aanvullend moet betalen indien zij aan contractueel vastgestelde condities voldoet. Dergelijke voorwaardelijke vergoedingen maken onderdeel uit van de koopsom en dient de onderneming tegen reële waarde op te nemen. De voorwaardelijke vergoeding wordt op iedere balansdatum aangepast aan de reële waarde, waarbij de waardeverandering in het resultaat wordt verantwoord. In één geval heeft de AFM een onderneming vragen gesteld over een materiële waardeverandering van de voorwaardelijke vergoeding in de periode tussen de initiële waardering en de waardering op balansdatum. Deze tijdsperiode was namelijk heel beperkt.

De AFM roept ondernemingen op bedrijfscombinaties in overeenstemming met de verslaggevingsregels te verwerken en toe te lichten.

Toelichting op krediet- en overige risico's bij de Nederlandse grootbanken

In 2012 heeft een taskforce van de Financial Stability Board (FSB), de Enhanced Disclosure Task Force (EDTF), aanbevelingen gedaan voor verbetering van toelichtingen door banken over het beleid, het risicomanagement, kapitaal- en liquiditeitsmanagement en de toelichting op en samenhang tussen posten in de jaarrekening, zoals funding en bezwaarde activa en over de aard, kwaliteit en concentratie van vorderingen en beleggingen.

ESMA heeft in 2013 onderzoek gedaan naar de opvolging van de EDTF-aanbevelingen in de jaarrekening 2012 van veertig Europese banken. De AFM heeft, eveneens in 2013, een themaonderzoek uitgevoerd naar de toelichting op vorderingen en beleggingen van Nederlandse financiële instellingen, waaronder banken. Uit beide onderzoeken werd duidelijk dat, ondanks dat banken veel kwalitatieve en kwantitatieve toelichting geven, het doel van de EDTF, te weten: meer inzicht in wat banken doen, nog niet volledig was bereikt.

In 2014 heeft de AFM onderzocht hoe de Nederlandse grootbanken zijn omgegaan met de EDTF-aanbevelingen in de financiële verslaggeving 2013. De AFM constateert dat de Nederlandse grootbanken in hun jaarrekeningen over 2013 de toelichtingen over krediet- en overige risico's verder hebben verbeterd. Een voorbeeld van een verbeterde toelichting is de uitgebreidere risicomanagementtoelichting, bijvoorbeeld de toelichtingen over de liquiditeitsbuffer en geherstructureerde leningen. Ook vermelden de Nederlandse grootbanken in hun jaarverslaggeving 2013 in welke mate zij opvolging hebben gegeven aan de EDTF-aanbevelingen en hoe deze toelichtingen in toekomstige rapportages verder ontwikkeld zullen worden.

Verder ziet de AFM dat aansluitingen tussen posten en toelichtingen verbeterd zijn. Door bij de toelichting op de stand van zaken met betrekking tot de EDTF-aanbevelingen te verwijzen naar de betreffende toelichting, is de toegankelijkheid verbeterd.

De AFM wijst erop dat het verband tussen de toelichting op de balansposten in de jaarrekening en de toelichting op deze posten in de risicomanagementparagraaf nog verder verbeterd kan worden. De toelichtingen activa die in onderpand zijn gegeven (en de relatie met de funding) kunnen ook nog beter. De toelichting op de (ontwikkeling van) collectieve voorzieningen kan verbeterd worden door meer kwantitatieve toelichting op te nemen over de totstandkoming van deze voorzieningen. Als banken Pillar-III⁸ informatie opnemen als aanvullende informatie op de jaarrekening, is het belangrijk dat ook de relatie van deze aanvullende informatie met overige onderdelen van de jaarverslaggeving helder is en waar nodig wordt toegelicht. Dit geldt bijvoorbeeld voor het verband tussen de voorziening op leningen en de PD (100%)⁹-categorieën.

⁸ Prudentiële toelichtingsvereisten voor banken.

⁹ Probability of default. De kans dat vorderingen geheel of gedeeltelijk niet worden terugbetaald.

4 Bevindingen en aandachtspunten themaonderzoeken 2014

In 2014 heeft de AFM themaonderzoeken uitgevoerd naar:

- Omvang en kwaliteit van toelichtingen
- Bestuurdersbeloningen
- Pensioenen
- Risicoparagraaf

Uit de onderzoeken blijkt dat de kwaliteit van de verslaggeving op een aantal gebieden te wensen overlaat en moet worden verbeterd. De verkenning naar de kwaliteit en omvang van de toelichtingen in de jaarrekening laat zien dat gebruikers behoefte hebben aan het eigen verhaal van de onderneming, maar dat de jaarrekening op dit moment vooral wordt gezien als compliance document. Ook vinden gebruikers dat informatie in de jaarrekening en het jaarverslag relevant moet zijn.

Ook de toelichting op bestuurdersbeloningen is nog steeds onvoldoende transparant, ondanks de aandacht die de AFM de afgelopen jaren aan dit onderwerp heeft besteed. De AFM constateert dat, afhankelijk van de beloningscomponent, tussen de 7% en 39% van de ondernemingen niet de werkelijke kosten toelicht, maar bedragen die op andere grondslagen zijn berekend. Bij nog eens een kwart tot een derde van de ondernemingen is niet duidelijk of de werkelijke kosten zijn toegelicht. Verder is de informatie over bestuurdersbeloningen vaak nog te gefragmenteerd opgenomen in de financiële verslaggeving.

Uit het onderzoek naar de vergelijking tussen de naleving van de oude en nieuwe verslaggevingsstandaard over pensioenen blijkt dat ondernemingen de nieuwe verslaggevingsregels over pensioenen slecht naleven en dat bedrijfstakpensioenregelingen niet consistent worden gekwalificeerd.

Ten slotte laat het onderzoek naar de risicoparagraaf zien dat hoewel de risico's die worden beschreven in de meeste gevallen volledig lijken, prioritering van risico's beter kan. Ook is meer aandacht nodig voor kwantificering van risico's en kunnen vaker gevoeligheidsanalyses worden opgenomen.

Hieronder zijn de belangrijkste bevindingen van de vier themaonderzoeken beschreven. De volledige resultaten uit de themaonderzoeken zijn opgenomen in de bijlagen.

Omvang en kwaliteit van toelichtingen

Wereldwijd is er veel aandacht voor de leesbaarheid en toegankelijkheid van de financiële verslaggeving. De AFM heeft de afgelopen jaren ondernemingen

opgeroepen de toelichtingen in jaarrekeningen ondernemings specifiek en relevant te maken en het gebruik van afgezaagde ('boilerplate') teksten zoveel mogelijk te vermijden. Deze oproep is gedaan, omdat de AFM de afgelopen jaren heeft geconstateerd dat er nog veel gebruik wordt gemaakt van boilerplate teksten en dat relevante informatie niet altijd wordt opgenomen of ondersneeuwt. Daarom heeft de AFM in 2014 een verkenning naar de kwaliteit en omvang van de toelichtingen in de jaarrekening uitgevoerd.

De twee belangrijkste bevindingen van deze verkenning zijn:

- Alle betrokkenen zouden zich moeten richten op het eigen verhaal van de onderneming, niet op het opstellen of toetsen van een compliance document; het eigen verhaal van de onderneming lijkt te zijn ondergesneeuwd door het één op één volgen van een checklist en/of een voorbeeldjaarrekening.
- Informatie in de jaarrekening moet relevant zijn; relevante informatie is informatie die ondernemings specifiek is en die de besluitvorming van de belegger kan beïnvloeden.

Bestuurdersbeloningen

Het maatschappelijk debat over de beloning van bestuurders houdt aan. Daarmee is de toelichting op de beloning van managers op sleutelposities, waaronder de beloning van bestuurders en commissarissen, een belangrijke en relevante bron van informatie voor beslissingen van gebruikers van financiële verslaggeving. Ondanks de aandacht die de AFM de afgelopen jaren aan de verslaggeving van bestuurdersbeloningen heeft besteed, krijgt zij nog steeds signalen over tekortkomingen. Daarom heeft de AFM in 2014 opnieuw een themaonderzoek uitgevoerd naar de toelichting op bestuurdersbeloningen zoals opgenomen in de jaarrekening 2013 van 119 beursgenoteerde ondernemingen.

De belangrijkste bevinding van dit onderzoek is dat te veel toelichtingen op bestuurdersbeloningen onvoldoende transparant zijn. Dit blijkt uit de volgende bevindingen:

- Werkelijke kosten worden onvoldoende toegelicht; afhankelijk van de beloningscomponent worden de werkelijke kosten niet toegelicht door tussen de 7% en 39% van de ondernemingen. Bij nog eens een kwart tot een derde van de ondernemingen is niet duidelijk of de werkelijke kosten zijn toegelicht.
- De beloningsstructuur is redelijk beschreven, maar het is vaak onduidelijk of de doelstellingen voor de bonus zijn behaald; twee derde van de ondernemingen vermeldt niet of de gestelde doelen al dan niet behaald zijn. De AFM vindt dat ondernemingen deze verplichte toelichting in de financiële verslaggeving moeten verstrekken.
- Informatie is niet toegankelijk genoeg; vrijwel alle ondernemingen nemen op meerdere plekken in de financiële verslaggeving informatie op over de

beloning. Het helpt gebruikers als tussen de verschillende toelichtingen op bestuurdersbeloningen duidelijke onderlinge verwijzingen worden gemaakt.

Pensioenen

De rapportage over pensioenverplichtingen (en –kosten) in de financiële verslaggeving heeft een grote maatschappelijke relevantie. Het transparant maken van de kosten van de huidige pensioenregelingen heeft bijgedragen aan een breed maatschappelijk debat over de inhoud en houdbaarheid van het (Nederlands) pensioenstelsel.

Naast deze maatschappelijke relevantie zijn de pensioenregelingen ook op ondernemingsniveau zeer relevant. De pensioenverplichtingen hebben over het algemeen een zodanige omvang dat zij direct invloed hebben op het strategisch beleid (bijvoorbeeld dividendstrategie) en dus op de waarde van de individuele onderneming.

IAS 19, de tot verslagjaar 2013 geldende verslaggevingsstandaard over pensioenen, was een complexe regeling die veelal door beleggers niet goed werd begrepen en vaak ook door ondernemingen niet goed werd toegepast. IAS 19R¹⁰ is vanaf 2013 de geldende standaard voor pensioenverslaggeving. Het doel van IAS19R is de verslaggeving meer inzichtelijk te maken onder meer door beperking van de keuzemogelijkheden in de waardering van de pensioenverplichtingen en uitbreiding van de toelichting op de pensioenverplichtingen. Het doel van het onderzoek is de kwaliteit van de financiële verslaggeving met betrekking tot de verantwoording van de pensioenverplichtingen vast te stellen en zo nodig te verbeteren.

De twee belangrijkste bevindingen van dit onderzoek zijn:

- De meerderheid van de nieuwe toelichtingsvereisten in IAS 19R worden door ondernemingen slecht nageleefd; deze vereisten zien in het bijzonder op een beschrijving van het wettelijk kader en de governance van het pensioenfonds, een beschrijving van de risicobereidheid van het pensioenfonds (ALM studie¹¹) en het verstrekken van een gevoeligheidsanalyse bij de belangrijkste aannames.
- Bedrijfstakpensioenregelingen worden niet consistent gekwalificeerd; de AFM constateert dat ondernemingen een zelfde bedrijfstakpensioenregeling bij dezelfde uitvoerder niet consistent kwalificeren (soms als toegezegd pensioenregeling en soms als toegezegde bijdragenregeling) en dat dit bij de gebruiker kan leiden tot verwarring over de juiste kwalificatie van de regeling en de daarbij behorende risico's.

¹⁰ In dit rapport wordt IAS 19 (1999) vermeld als IAS 19 en IAS 19 (2011) als IAS 19R. IAS 19 heeft betrekking op de financiële verslaggeving over 2012 terwijl IAS 19R betrekking heeft op de financiële verslaggeving 2013 en daarna.

¹¹ Asset en Liability Management. Een beoordeling van het totale risico aan de hand van de karakteristieken en de onderlinge samenhang van de activa en verplichtingen.

Risicoparagraaf

Voor gebruikers is het belangrijk dat ondernemingen transparant rapporteren over relevante risico's (strategisch, operationeel, financieel, wet- en regelgeving en financiële verslaggeving) en hun bereidheid risico's te nemen (de zogenaamde risk appetite). Verder is door een aantal recente bedrijfsincidenten duidelijk geworden dat het voor gebruikers belangrijk is dat transparant wordt gerapporteerd over risicobeheersing en interne controle. Daarom heeft de AFM een themaonderzoek naar de risicoparagraaf uitgevoerd.

Op basis van het uitgevoerde onderzoek constateert de AFM het volgende:

- De prioritering van risico's kan beter; AEX-ondernemingen geven relatief vaak een prioritering van risico's. Bij de AMX, AScX en lokaal genoteerde ondernemingen geeft slechts een beperkt aantal ondernemingen expliciet aan welke risico's de belangrijkste zijn.
- Er is ruimte voor verbetering van de toelichting op de risicobereidheid; uit ons onderzoek blijkt dat ongeveer de helft van de AEX en lokaal genoteerde ondernemingen aandacht besteedt aan risicobereidheid.
- Meer aandacht is nodig voor de kwantificering van risico's en gevoeligheidsanalyses; slechts een beperkt aantal ondernemingen kwantificeert de (potentiële) effecten van één of meerdere risico's. Voor de AEX-ondernemingen geldt dit voor ongeveer 50% van de ondernemingen, voor de overige ondernemingen ligt dit lager.
- De rapportage van de evaluatie van de werking van risicobeheersingssysteem moet beter; de AFM constateert dat slechts een beperkt aantal ondernemingen rapporteert over eventuele tekortkomingen, wijzigingen en verbeteringen van het risicobeheersingssysteem.

5 Prioriteiten 2015

De AFM geeft in 2015 prioriteit aan de verslaggevingsstandaarden voor consolidatie, gezamenlijke overeenkomsten (joint arrangements) en daarmee samenhangende toelichtingen (nieuwe standaarden IFRS 10, IFRS 11 en IFRS 12), de financiële verslaggeving 2014 van Nederlandse banken, transparantie over bankconvenanten en geïntegreerde verslaggeving.

De AFM bepaalt elk jaar prioriteiten in de financiële verslaggeving waar zij aandacht voor vraagt. Hierbij wordt rekening gehouden met input van beleggers. In dit hoofdstuk vermeldt de AFM de prioriteiten die zij in 2015 zal betrekken bij het toezicht op de financiële verslaggeving 2014. De prioriteiten worden bekendgemaakt voordat de jaarverslagen en jaarrekeningen worden opgesteld, zodat ondernemingen en accountants deze kunnen betrekken in de financiële verslaggeving 2014 en de controle daarop. Op deze wijze verwacht de AFM op specifieke onderdelen bij te dragen aan verbetering van de kwaliteit van de financiële verslaggeving.

De gemeenschappelijke prioriteiten van alle nationale toezichthouders in Europa voor het toezicht op de financiële verslaggeving 2014 (zie onder het kopje 'Internationaal perspectief' in hoofdstuk 2) zullen ook worden betrokken in het toezicht op de financiële verslaggeving 2014 door de AFM.

De AFM geeft in 2015 prioriteit aan de volgende vier onderwerpen:

De verslaggevingsstandaarden voor consolidatie, gezamenlijke overeenkomsten (joint arrangements) en daarmee samenhangende toelichtingen (IFRS 10, IFRS 11 en IFRS 12)

De nieuwe verslaggevingsstandaarden voor consolidatie (IFRS 10), gezamenlijke overeenkomsten (IFRS 11) en de daarmee samenhangende toelichtingen (IFRS 12) zullen in de financiële verslaggeving 2014 voor het eerst worden toegepast door de meeste beursgenoteerde ondernemingen. Dit kan leiden tot aanzienlijke aanpassingen in de financiële verslaggeving.

Financiële verslaggeving 2014 van Nederlandse banken

Vooruitlopend op de overname van het toezicht op de 128 grootste banken van Europa door de Europese Centrale Bank (ECB) per 4 november 2014 zijn de balansen van deze banken in opdracht van de ECB in 2014 onderzocht (de Asset Quality Review). Tegelijkertijd heeft de ECB op deze banken stresstesten uitgevoerd. Op 26 oktober 2014 heeft de ECB de uitkomsten van dit onderzoek bekendgemaakt. De zeven onderzochte Nederlandse banken zijn naar oordeel van de ECB goed gekapitaliseerd. Wel leiden de uitkomsten van de Asset Quality Review tot een neerwaartse aanpassing van het kernkapitaal van deze zeven banken van in totaal € 2,8 miljard na belastingen.

De neerwaartse aanpassingen van het kernkapitaal zijn gebaseerd op door de ECB gehanteerde methodieken. Dit zijn prudentiële aanpassingen ten behoeve van de Asset Quality Review (AQR). De financiële verslaggeving van de onderzochte banken is gebaseerd op IFRS. IFRS gaat uit van optimale transparantie. De AFM verwacht dat deze banken onderzoeken welke gevolgen deze prudentiële aanpassingen van het kernkapitaal hebben voor de financiële verslaggeving over 2014 conform IFRS. De AFM verwacht dat banken materiële wijzigingen die voortvloeien uit de Asset Quality Review, zoals stelselwijzigingen, schattingswijzigingen, fouterstel en aanpassingen in het vereiste kapitaal goed uitleggen in de financiële verslaggeving 2014. De AFM zal hier, in nauwe samenwerking met ESMA, in 2015 bij de review van de financiële verslaggeving 2014 van beursgenoteerde Nederlandse banken op letten.

De aanpassingen zien onder andere op commercieel vastgoed. De taxatie van (commercieel) vastgoed is een belangrijk aandachtspunt voor de AFM. Daarom heeft de AFM samen met de Nederlandsche Bank (DNB) in het recente verleden een aantal rondetafelgesprekken gehouden met diverse partijen uit de vastgoedbranche, waaronder belangenorganisaties, taxateurs en projectontwikkelaars. Ook accountants waren vertegenwoordigd. Vooralsnog is de taxatiesector zelf – daartoe gefaciliteerd door de AFM en DNB – aan de slag gegaan met een code, beroepsorganisatie en tucht. Mocht het alsnog nodig zijn de voortgang of diepgang met wetgeving af te dwingen, dan zal de AFM dit in 2015 voorstellen.

Transparantie over bankconvenanten

Het is voor gebruikers belangrijk dat ondernemingen transparant zijn over risico's verbonden aan de onderneming. Zo kan het relevant zijn dat ondernemingen een beeld geven van de afgesloten bankconvenanten. Te denken valt aan het toelichten van afgesproken ratio's, de berekeningswijze van deze ratio's door kredietverschaffers en hoe omgegaan wordt met eventuele reorganisatiekosten, de uitkomsten per einde boekjaar en de mogelijke consequenties bij overschrijding van de convenantgrenzen. Recente voorbeelden van beursgenoteerde ondernemingen in financiële moeilijkheden laten zien dat het belangrijk is voor gebruikers dat ondernemingen deze gegevens toelichten.

Geïntegreerde verslaggeving

In 2013 en 2014 heeft de AFM zich gericht op het monitoren van de ontwikkelingen op het gebied van geïntegreerde verslaggeving en het vergroten van het bewustzijn, intern en bij de diverse stakeholders van jaarverslaggeving over dit onderwerp. Verder heeft de AFM gesprekken gevoerd met diverse stakeholders die betrokken zijn bij geïntegreerde verslaggeving. Ook wil de AFM door publicaties over het onderwerp en haar betrokkenheid in internationale organen het bewustzijn over geïntegreerde verslaggeving verder vergroten. De AFM besteedt in 2015 opnieuw aandacht aan geïntegreerde verslaggeving.

6 Gewijzigde regelgeving

Voor boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2014 zijn in IFRS/IFRIC een aantal belangrijke wijzigingen doorgevoerd en/of door de Europese Unie goedgekeurd.

Onderstaand wordt ingegaan op:

- IFRS 10 Geconsolideerde jaarrekening
- IFRS 11 Gezamenlijke overeenkomsten (Joint arrangements)
- IFRS 12 Informatieverschaffing over belangen in andere entiteiten
- Aanpassing aan IAS 39 Vernieuwing van derivaten en de voortzetting van hedge accounting
- IFRIC Interpretatie 21 Heffingen (Levies)

Tevens wordt ingegaan op enkele wijzigingen in de Nederlandse wetgeving:

- Vervallen van de consolidatievrijstelling voor beursgenoteerde tussenhoudstermaatschappijen (artikel 2:408 BW)
- Concernvrijstelling artikel 2:403 BW
- Nieuw wettelijk toetsingskader pensioenfondsen

IFRS 10 Geconsolideerde jaarrekening, IFRS 11 Gezamenlijke overeenkomsten (Joint arrangements) en IFRS 12 Informatieverschaffing over belangen in andere entiteiten

Met ingang van het boekjaar 2014 dienen de nieuwe verslaggevingsstandaarden voor consolidatie, gezamenlijke overeenkomsten en de daarmee samenhangende toelichtingen voor het eerst in de Europese Unie verplicht te worden toegepast. Dat is één jaar na de invoeringsdatum van de IASB, omdat de Europese Commissie ondernemingen meer tijd gunde de nieuwe standaarden in te voeren.

De toepassing van deze nieuwe standaarden kan tot aanzienlijke aanpassingen in de verslaggeving leiden. Zo kan de eerste toepassing van IFRS 10 en IFRS 11 leiden tot wijzigingen in de consolidatiekring en/of de wijze waarop gezamenlijke overeenkomsten in de jaarrekening worden verwerkt. Het is niet meer mogelijk de proportionele consolidatiemethode toe te passen. In de ECEP (zie onder hoofdstuk 2) staat waar ondernemingen bij deze standaarden op moeten letten bij het opstellen en controleren van de financiële verslaggeving 2014.

In IFRS 10 staat dat consolidatie afhankelijk is van het al dan niet hebben van zeggenschap. Verschillende principes moeten worden gehanteerd bij de beoordeling van de vraag of een onderneming zeggenschap heeft over een andere entiteit. Deze principes worden uitgelegd aan de hand van de Toepassingsleidraad in Bijlage B bij IFRS 10 en voorbeelden daarin. Van zeggenschap is sprake indien een onderneming (i) de zeggenschap heeft over een andere entiteit en daardoor de relevante activiteiten van die andere entiteit kan sturen, (ii) blootgesteld is aan en/of een recht heeft op een variabel rendement en (iii) de mogelijkheid heeft op basis van zijn zeggenschap het rendement te beïnvloeden. Paragraaf 7(a) van IFRS 12 vereist dat de

onderneming in de toelichting melding maakt van de belangrijkste inschattingen en veronderstellingen die zij in dit kader heeft gehanteerd.

Paragraaf 10 van IFRS 12 vereist onder meer dat ondernemingen informatie verstrekken over de belangen van derden (Non Controlling Interests, ofwel NCI's). De vereiste toelichtingen moeten het voor de gebruiker van de financiële verslaggeving mogelijk maken de belangen van derden in de activiteiten en kasstromen te begrijpen. Zo moet voor elk dochtermaatschappij met een materieel belang van derden in de toelichting worden vermeld welke bedragen aan dividend zijn betaald. Ook moet samengevatte financiële informatie over de activa, schulden, winst en verlies en de kasstromen van de betreffende dochtermaatschappijen worden opgenomen. Bij de beantwoording van de vraag of een belang van derden in een dochtermaatschappij materieel is, moeten zowel kwantitatieve als kwalitatieve factoren in acht worden genomen. De IFRS Interpretations Committee (IFRS IC) heeft dit in de IFRIC Update van september 2014 bevestigd.

Met de invoering van IFRS 10 worden de financiële gegevens van dochtermaatschappijen die kwalificeren als 'Beleggingsentiteiten' niet meer in de consolidatie betrokken. Deze entiteiten worden gewaardeerd tegen reële waarde met waardemutaties in de winst- en verliesrekening.

Paragraaf 10(b)(ii) van IFRS 10 en paragraaf 24(b) van IFRS 12 gaan in op de verplichting om de aard en de wijziging toe te lichten in de materiële risico's die verbonden zijn aan belangen in zowel geconsolideerde als niet-geconsolideerde gestructureerde eenheden. In de ECEP (zie onder hoofdstuk 2) wordt hier aandacht voor gevraagd. Ook voor deze toelichting geldt dat deze ondernemings specifiek moet zijn.

De classificatie van gezamenlijke overeenkomsten

In tegenstelling tot de vorige standaard (IAS 31) vindt de classificatie van gezamenlijke overeenkomsten volgens IFRS 11 niet uitsluitend plaats op basis van de juridische structuur. Er moet ook rekening worden gehouden met de contractuele bepalingen en de 'overige feiten en omstandigheden' voor zover deze leiden tot afdwingbare rechten op activa en verplichtingen tot betaling van schulden.

De criteria om te bepalen of een gezamenlijke overeenkomst als een gezamenlijke bedrijfsactiviteit dan wel als een joint venture classificeert, zijn opgenomen in IFRS 11. Er is sprake van een joint venture als de participanten in een gezamenlijke overeenkomst geen directe rechten op de activa hebben en niet direct verantwoordelijk zijn voor de schulden van de gezamenlijke overeenkomst. In alle andere gevallen is sprake van een gezamenlijke bedrijfsactiviteit. Een joint venture wordt volgens de equity-methode in de jaarrekening verwerkt. Bij een gezamenlijke bedrijfsactiviteit worden de activa, verplichtingen, opbrengsten en kosten opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening voor het aandeel van de onderneming.

Sinds medio 2013 heeft IFRS IC meermalen aandacht besteed aan kwesties die samenhangen met de classificatie van gezamenlijke overeenkomsten. Het ging hierbij in het bijzonder om aspecten betreffende 'andere feiten en omstandigheden'. In de IFRIC Update van september 2014 heeft de IFRS IC haar observaties en conclusies gepubliceerd. ESMA dringt erop aan dat ondernemingen en hun accountants rekening houden met de observaties en conclusies van de IFRS IC en de publicaties op dat gebied volgen.

De eerder vermelde paragraaf 7 van IFRS 12 vereist ook dat de onderneming in de toelichting melding maakt van de belangrijkste inschattingen en veronderstellingen die zij bij de classificatie van gezamenlijke overeenkomsten hanteert. Om te kunnen inschatten wat de aard en de omvang van de financiële effecten van gezamenlijke overeenkomsten zijn op de jaarrekening van de onderneming dient financiële informatie te worden verstrekt. Tevens is vereist het vermelden van de aard van en de wijzigingen in de risico's die verbonden zijn aan de belangen in joint ventures.

Aanpassing aan IAS 39 Vernieuwing van derivaten en de voortzetting van hedge accounting

Om het tegenpartijrisico bij 'Over The Counter' instrumenten te mitigeren, moet er gebruik worden gemaakt van centrale clearing houses. In deze aanpassing maakt de IASB helder dat het vervangen van de oorspronkelijke tegenpartij door een clearing house, onder voorwaarden, geen aanleiding geeft tot het beëindigen van hedge accounting.

IFRIC Interpretatie 21 Heffingen (Levies)

Deze interpretatie handelt over het vraagstuk wanneer voor een door de overheid opgelegde heffing, bijvoorbeeld een vast percentage van de omzet die in een boekjaar door een onderneming wordt gegenereerd een verplichting moet worden opgenomen in de jaarrekening. In de interpretatie wordt aansluiting gezocht bij de gebeurtenis of activiteit die aanleiding geeft tot het opleggen van de heffing. De omstandigheid dat de onderneming economisch gedwongen wordt de activiteiten voort te blijven zetten, is geen feitelijke verplichting. De interpretatie sluit aan bij de principes uit IAS 37 Voorzieningen, voorwaardelijke verplichtingen en voorwaardelijke activa.

Vervallen van de consolidatievrijstelling voor beursgenoteerde tussenhoudstermaatschappijen (artikel 2:408 BW)

In de Wijzigingswet Financiële Markten 2014 is onder meer artikel 2:408 BW aangepast. Dit artikel geeft tussenhoudstermaatschappijen, onder voorwaarden, de mogelijkheid af te zien van consolidatie. In Nederland kon deze vrijstelling, in afwijking van de 7e EG-Richtlijn, ook worden toegepast door tussenholdings met op de beurs genoteerde effecten. Na de inwerkingtreding van de Wijzigingswet

Financiële Markten 2014 is dit niet langer meer mogelijk en is de Nederlandse wetgeving op dit punt in lijn met de 7e EG-Richtlijn.

Oorspronkelijk was het de bedoeling van de wetgever dat deze consolidatievrijstelling met ingang van 1 januari 2014 zou komen te vervallen. Daardoor zou deze vrijstelling niet meer kunnen worden toegepast in jaarrekeningen die na 1 januari 2014 zouden worden opgemaakt. Van de betrokken ondernemingen begreep de AFM dat het bijzonder lastig zou zijn om, nu de wetwijziging pas in het najaar 2013 is aangenomen, ultimo 2013 een geconsolideerde jaarrekening op te maken met vergelijkende cijfers over 2012. Deze problematiek wordt versterkt door de omstandigheid dat als gevolg van het vervallen van deze consolidatievrijstelling de tussenholdings die gebruikmaakten van deze consolidatievrijstelling voor het eerst een geconsolideerde jaarrekening op basis van IFRS gaan opmaken en daarom IFRS 1 zouden moeten toepassen. De wetgever heeft rekening gehouden met deze argumenten door de wijziging pas met ingang van 1 januari 2015 in te laten gaan.

Concernvrijstelling artikel 2:403 BW

De concernvrijstelling van artikel 2:403 BW kan worden toegepast door beursgenoteerde ondernemingen die slechts een enkelvoudige jaarrekening behoeven op te maken en deze enkelvoudige jaarrekening opstellen op basis van Titel 9 Boek 2 BW. De verplichtingen tot het algemeen verkrijgbaar stellen van de jaarlijkse financiële verslaggeving zijn dan van toepassing met inachtneming van de vrijstellingen van artikel 2:403 BW.

De concernvrijstelling van artikel 2:403 BW kan niet worden toegepast door beursgenoteerde ondernemingen die consolidatieplichtig zijn. Immers in het geval een onderneming met genoteerde effecten op een gereguleerde markt consolidatieplichtig is, dan dient zij haar geconsolideerde verslaggeving op te stellen volgens de door de IASB vastgestelde en door de Europese Commissie goedgekeurde standaarden (IAS/IFRS). Daarbij geldt dat indien de onderneming de jaarrekening opstelt volgens voornoemde standaarden, artikel 2:403 BW buiten toepassing blijft.

De hiervoor beschreven mogelijkheid voor een beursgenoteerde onderneming de enkelvoudige jaarrekening op basis van Titel 9 Boek 2 BW op te stellen met inachtneming van artikel 2:403 BW zal naar alle waarschijnlijkheid op korte termijn verdwijnen met de implementatie van de herziene jaarrekeningrichtlijn (2013/34/EU). Artikel 40 van deze richtlijn bepaalt immers dat lidstaten vereenvoudigingen en vrijstellingen waarin de richtlijn voorziet niet ter beschikking mogen stellen aan organisaties van openbaar belang, waaronder ondernemingen met op de beurs genoteerde effecten, tenzij in de richtlijn uitdrukkelijk anders is bepaald. Lidstaten dienen uiterlijk 20 juli 2015 aan deze en de overige bepalingen van de richtlijn te voldoen. De mogelijkheden voor beursgenoteerde ondernemingen om nog gebruik te maken van vereenvoudigingen en vrijstellingen zullen dus beperkt zijn.

Nieuw financieel toetsingskader pensioenfondsen (nFTK)

Op 16 oktober 2014 is het wetsvoorstel voor een nieuw financieel toetsingskader met betrekking tot pensioenfondsen (nFTK) met inachtneming van een aantal amendementen, moties en nota's van wijzigingen door de Tweede Kamer aangenomen. In dit nieuwe toetsingskader zijn verzwaarde bepalingen opgenomen die betrekking hebben op terugstortingen en premiekortingen door pensioenfondsen aan hun sponsor(en). Deze kunnen in beginsel alleen plaatsvinden als het vermogen van het fonds boven het vereist eigen vermogen ligt en er tenminste tien jaar indexatie is toegekend. Het vereist eigen vermogen in het nFTK ligt naar verwachting substantieel hoger dan onder het huidige toezichtsregime vanwege de zwaardere eisen ten aanzien van kredietrisico. Door deze zwaardere eisen in het nFTK zullen premiekortingen en terugstortingen praktisch weinig voorkomen en in ieder geval niet meer onvoorwaardelijk zijn. Het Koninklijk Actuarieel Genootschap zegt hierover in haar reactie van 2 september 2014 op het nFTK¹²: "Dit houdt in dat gemiste indexatie en pensioenkortingen in de voorgaande tien jaar moeten zijn hersteld. Daarnaast dient de indexatieambitie naar verwachting nagekomen te worden. Aangezien de eisen aan inhaalindexatie en het herstellen van pensioenkortingen aanmerkelijk strenger worden, is de kans op inhaalindexaties en op herstel van pensioenkortingen in de praktijk gering. Premiekorting is daardoor vrijwel onmogelijk." Als gevolg hiervan zullen deze wijzigingen in het nFTK direct van invloed zijn op de bepaling van het maximale pensioenactief dat kan worden verantwoord onder IAS 19 en IFRIC 14. De AFM besteedt aandacht aan dit onderwerp in haar toezicht op de financiële verslaggeving 2014.

¹² www.ag-ai.nl/download/20398-20140902_Reactie_op_Wetsvoorstel_FTK.PDF

Autoriteit Financiële Markten
T 020 797 3721 | F 020 797 3800
Postbus 11723 | 1001 GS AMSTERDAM

www.afm.nl

De tekst in dit rapport is met zorg samengesteld en is informatief van aard. U kunt er geen rechten aan ontleen. Door besluiten op nationaal en internationaal niveau is het mogelijk dat de tekst niet langer actueel is wanneer u deze leest. De Autoriteit Financiële Markten (AFM) is niet aansprakelijk voor de eventuele gevolgen – zoals geleden verlies of gederfde winst – ontstaan door acties ondernomen naar aanleiding van dit rapport.

Amsterdam, oktober 2014

Bijlage 1: Themaonderzoek Omvang en kwaliteit van toelichtingen

1. Aanleiding, doelstellingen en populatie

1.1 Aanleiding

De wereldwijde aandacht voor de kwaliteit en omvang van de toelichtingen in de jaarrekening is de aanleiding voor deze verkenning. Internationaal zijn er meerdere rapporten¹³ gepubliceerd over onderzoeken en initiatieven op dit gebied. Ook de AFM ontvangt vanuit de markt signalen dat toelichtingen in de jaarrekeningen te omvangrijk zijn, dat ondernemingen veel boilerplate teksten gebruiken en dat de toelichtingen vaak niet-relevante informatie bevatten. Dit kan van invloed zijn op het nemen van beslissingen door gebruikers van de jaarrekeningen. De AFM heeft daarom in het verleden ondernemingen opgeroepen de toelichtingen in jaarrekeningen ondernemingsspecifieker en relevanter te maken.

In 2013 heeft de AFM in haar jaarlijkse rapportage 'In Balans' een verkennend onderzoek hiernaar aangekondigd. Voor deze verkenning hebben we gebruik gemaakt van de hierboven genoemde publicaties en is een enquête verspreid onder de ondernemingen, accountants en gebruikers. Daarnaast hebben we een aantal interviews met respondenten gehouden voor het verkrijgen van aanvullende informatie.

1.2 Doelstellingen

De AFM wil dat jaarrekeningen relevante en ondernemingsspecifieke toelichtingen bevatten. Het verminderen van boilerplate teksten en niet-relevante toelichtingen draagt bij aan het krijgen van een beter beeld van de onderneming die de jaarrekening heeft opgesteld. Door deze verkenning heeft de AFM inzicht gekregen in de opvattingen van ondernemingen, accountants en gebruikers. Door in dit rapport een aantal good practices op te nemen, wil de AFM bijdragen aan de discussie over het belang van relevante en ondernemingsspecifieke toelichtingen.

1.3 Populatie

Voor deze verkenning hebben we een enquête verspreid onder ondernemingen, accountants en gebruikers van jaarrekeningen. Drieëndertig respondenten hebben de enquête ingevuld. Deze respondenten bestaan voor het merendeel uit accountants (vijftien). De aantallen gebruikers en ondernemingen die hebben deelgenomen zijn gelijk met voor beide categorieën negen respondenten. Door het relatief beperkte aantal respondenten is het niet mogelijk conclusies te trekken over de ervaringen en meningen van de ondernemingen, accountants en gebruikers per groep. De uitkomsten van de enquête laten echter wel hetzelfde beeld zien als de uitkomsten van internationale onderzoeken. Voor deze verkenning geven al deze

¹³ Zie onder andere het FRC rapport 'Cutting Clutter', het FRC Lab rapport 'Towards Clear & Concise Reporting', het rapport van de Joint Working Group van de ICAS en de NZICA 'Losing the Excess Baggage', de IASB Exposure Draft 'Disclosure Initiative' amendments to IAS 1.

inzichten daarom voldoende basis om te rapporteren over verbeterpunten voor de kwaliteit en omvang van de toelichtingen in de jaarrekeningen.

2. Belangrijkste resultaten van de verkenning

De AFM heeft de resultaten van de enquête, de uitkomsten van gesprekken met een aantal respondenten en belangrijke bevindingen uit internationale onderzoeken opgenomen in de resultaten van de verkenning. Daarnaast zijn in dit hoofdstuk zogenoemde 'good practices' opgenomen. Deze good practices zijn bedoeld als voorbeelden van ondernemingen die stappen hebben durven zetten op het gebied van het verminderen van boilerplate teksten en een ondernemings specifieke en relevante invulling van de toelichtingsvereisten hebben gezocht.

2.1 Alle betrokkenen zouden zich moeten richten op het eigen verhaal van de onderneming, niet op het opstellen of toetsen van een compliance document

De door de AFM uitgevoerde verkenning over hoe in de markt wordt gedacht over de omvang en kwaliteit van de toelichtingen in de jaarrekeningen, heeft laten zien dat de respondenten vier groepen betrokkenen onderscheiden die veel invloed kunnen hebben op dit vlak. Dit zijn de ondernemingen, de accountants, de gebruikers en de externe toezichthouder. De vijfde betrokkene, de interne toezichthouder, wordt door de respondenten niet gezien als een belangrijke component in dit geheel. Hieronder hebben we de uitkomsten per betrokken partij weergegeven vanuit het gezichtspunt van de respondenten.

Ondernemingen

Uit de verkenning blijkt dat de opsteller van de jaarrekening, de onderneming, vooral gericht lijkt te zijn op een makkelijk verlopend jaarrekeningproces. Respondenten denken dat veel ondernemingen gebruik maken van (delen van) de modeljaarrekening van hun accountant. De onderneming lijkt onvoldoende aandacht te hebben voor het verstrekken van ondernemings specifieke en relevante informatie of moeite te doen de boilerplate teksten uit modeljaarrekeningen ondernemings specifiek te maken. Een dergelijke houding levert de onderneming weinig discussie over de jaarrekening met de accountant op en geeft enige zekerheid over de volledigheid van de op te nemen informatie.

Accountants

Uit de verkenning blijkt dat er ruimte is voor verbetering voor de rol van de accountant in het jaarrekeningproces. Uit de enquête blijkt dat respondenten bij de accountants een checklistmentaliteit en angst voor de AFM zien als reden dat de accountants niet snel met innovaties in de jaarrekening zullen instemmen. Ook niet als de innovatie leidt tot hogere relevantie van de opgenomen informatie.

De AFM is van mening dat hier een taak voor de accountant ligt. In een vroegtijdig stadium kan de accountant de onderneming erop wijzen dat de jaarrekening niet alleen gericht zou moeten zijn op compliance. De accountant zou de onderneming moeten ondersteunen in het proces om in de jaarrekening ondernemings specifieke en relevante informatie op te nemen.

Gebruikers

Dé gebruiker bestaat niet. Uit de verkenning blijkt dat er geen eenduidige definitie is te geven van de gebruikers. Daardoor is het ook erg moeilijk de informatiebehoefte van de gebruikers van financiële verslaggeving te duiden.

Een deel van de respondenten geeft aan dat gebruikers liever meer informatie willen dan minder. Ook dringen zij aan op ondernemings specifieke en relevante informatie. Boilerplate teksten in jaarrekeningen hebben weinig informatiewaarde voor de gebruikers. Daarnaast blijkt dat niet alle gebruikers de jaarrekening helemaal lezen, maar de jaarrekening zien als een ijkpunt waar zij op vertrouwen voor de betrouwbaarheid van de informatie in persberichten en andere perspublicaties.

Externe toezichthouder - de AFM

De AFM was volgens de respondenten in het verleden vooral gericht op compliance met wet- en regelgeving en niet zo zeer op ondernemings specifieke informatie. De AFM heeft naar deze kritiek geluisterd en aanpassingen aangebracht in het toezicht door te proberen haar toezicht meer op ondernemings specifieke informatie te richten, maar beseft dat dit proces nog niet is afgerond. De AFM neemt daarom vervolgstappen, die in de laatste paragraaf van dit hoofdstuk worden beschreven, zie paragraaf 2.4.

Interne toezichthouders

De respondenten op de enquête geven veelal aan dat zij geen zicht hebben op de activiteiten van de interne toezichthouders in het jaarrekeningproces. Tegelijkertijd geven de respondenten ook aan dat zij denken dat de interne toezichthouders zich niet echt bezighouden met de inhoud van de jaarrekening. Onder de interne toezichthouders verstaat de AFM in deze verkenning de Raad van Commissarissen of de auditcommissie van de onderneming. De AFM voert op dit moment een project uit om inzicht te krijgen in de rol die auditcommissies hebben bij de financiële verslaggeving en accountantscontrole. Zie voor meer informatie over dit project hoofdstuk 2 van 'In Balans 2014'.

2.2 Informatie in de jaarrekening moet relevant zijn

De jaarrekening moet alle informatie verschaffen die relevant is voor gebruikers. Relevante informatie is informatie die ondernemings specifiek is en die de besluitvorming van de belegger kan beïnvloeden. De betrokkenen bij het jaarrekeningproces moeten inschatten of de over de onderneming verstrekte informatie relevant is. Bijvoorbeeld, een toelichting bij een materiële post hoeft niet alle vereiste toelichtingen te bevatten die in een verslaggevingsstandaard zijn opgenomen als delen van die toelichting niet relevant zijn. Andersom kan een toelichting relevante informatie geven terwijl de gerelateerde post qua omvang niet-materieel lijkt.

IFRS is principle-based, maar wordt rules-based toegepast

Het merendeel van de geconsolideerde jaarrekeningen van beursgenoteerde ondernemingen onder toezicht van de AFM worden opgesteld op basis van International Financial Reporting Standards (IFRS). IFRS is principle-based in tegenstelling tot verslaggevingsstandaarden gebaseerd op de strakke toepassing van regels, de rules-based standaarden. Uit de verkenning blijkt dat betrokkenen de neiging lijken te hebben om IFRS rules-based toe te passen. Alle toelichtingen worden opgenomen en relevantie voor de gebruikers lijkt ondergeschikt. Dit uit zich onder andere in het opnemen van waarderingsgrondslagen voor posten die niet in de jaarrekening zijn opgenomen of niet-materieel zijn.

Een andere veel voorkomende toepassing van een rules-based benadering is het laten staan van toelichtingen, terwijl deze niet meer relevant zijn door het verstrijken van tijd of door het wijzigen van de omvang en samenstelling van balansposten. De AFM roept ondernemingen op toelichtingen te verwijderen als ze niet meer relevant zijn. Hierdoor wordt relevante informatie beter toegankelijk voor gebruikers.

Boilerplate teksten zijn niet informatief

Een ander probleem dat blijkt uit de verkenning, maar ook uit internationale onderzoeken, is dat veel boilerplate teksten worden gebruikt. De teksten in jaarrekeningen lijken te zijn overgeschreven uit een verslaggevingsbundel. Of dit nu IFRS is of een andere verslaggevingsstandaard, maakt in dit geval geen verschil. Het opnemen van een boilerplate tekst, die zonder aanpassingen in iedere jaarrekening opgenomen kan worden, heeft minder informatiewaarde voor de gebruikers van de jaarrekening.

De AFM roept ondernemingen op het gebruik van boilerplate teksten zo veel mogelijk te beperken. Een goed voorbeeld waar dit mogelijk lijkt te zijn, zijn de waarderinggrondslagen. Uit meerdere onderzoeken komt naar voren dat niet-ondernemingsspecifieke waarderinggrondslagen rechtstreeks zijn overgeschreven uit een verslaggevingsbundel. Deze informatie is meestal niet relevant.

Enkele ondernemingen hebben initiatieven ontplooid om de inhoud en opbouw van waarderinggrondslagen relevant te maken voor de gebruikers. Deze ondernemingen doen dit onder andere door aan te geven welke waarderinggrondslagen relevant zijn voor de onderneming of beschrijven de reden voor een gemaakte keuze. De AFM juicht dit soort initiatieven toe.

Consistentie tussen jaarverslag en jaarrekening

De verkenning richt zich op de jaarrekening. De financiële verslaggeving is breder en bestaat ook uit het jaarverslag, risicoparagraaf, corporategovernance-verslag en het verslag van de Raad van Commissarissen. De informatie in dit deel van de financiële verslaggeving is ook relevant voor de informatie in de jaarrekening. Uit de verkenning blijkt dat gebruikers kijken naar de consistentie van de informatie opgenomen in het jaarverslag en de informatie opgenomen in de jaarrekening. Het is bijvoorbeeld vreemd dat in het jaarverslag van de directie een uitgebreide toelichting over diverse productgroepen staat, terwijl de segmentinformatie in de jaarrekening op een hoger business niveau wordt gegeven waardoor er geen aansluiting is tussen jaarverslag en jaarrekening. De AFM roept ondernemingen en accountants op deze consistentie beter te borgen, zodat de relevante informatie zowel in het jaarverslag als de jaarrekening wordt toegelicht.

2.3 Good practices die ondernemingsspecifieke en relevante informatie geven

De AFM geeft in dit rapport een aantal voorbeelden van toelichtingen uit jaarrekeningen. Deze passages bestempelt de AFM als good practices ter inspiratie voor het opnemen van de ondernemingsspecifieke en relevante informatie in de toelichtingen. Daarnaast bieden deze good practices ook aan de overige betrokkenen een leidraad om tijdig de discussie te starten hoe de relevantie van de jaarrekening verbeterd kan worden. Wat de AFM betreft is dit niet een eenmalige exercitie, maar een continu proces dat elk jaar nodig is om de relevantie van toelichtingen te verbeteren.

Per voorbeeld geeft de AFM aan waar de good practice uit bestaat. Uiteraard betekent vermelding van een deel van de toelichting uit een jaarrekening niet per se dat de AFM de gehele toelichting en/of jaarrekening als good practice beschouwt.

Splitsing van waarderinggrondslagen

Bron: Jaarrekening Sligro Food Group N.V. (Sligro) 2013, pagina 95

Betreft: Presentatie van waarderingsgrondslagen

Sligro heeft ervoor gekozen een splitsing aan te brengen in de wijze waarop zij haar waarderingsgrondslagen opneemt in de jaarrekening. Sligro heeft de splitsing gebaseerd op de relevantie van de waarderingsgrondslagen. Daar waar Sligro zelf keuzes heeft moeten maken voor specifieke invulling van een waarderingsgrondslag

is dit opgenomen onder 'G'. Grondslagen met een meer kritisch karakter zijn apart opgenomen onder 'H'. Die waarderingsgrondslagen die ongeacht de onderneming of bedrijfstak standaard zijn binnen IFRS, zijn ondergebracht onder 'I'. Hiermee bereikt Sligro dat de relevante waarderingsgrondslagen, namelijk die met een eigen keuze door Sligro en die met een belangrijke impact, beter toegankelijk zijn voor de gebruikers. Ter illustratie is hieronder de inhoudsopgave van dat deel van de jaarrekening opgenomen.

Grondslagenoverzicht	Pagina
A. Algemeen	96
B. Boekjaar	96
C. Overeenstemmingsverklaring	96
D. Gehanteerde grondslagen bij het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening	96
E. Wijzigingen in grondslagen	96
F. Nieuwe standaarden en interpretaties	97
G. Specifieke keuzes binnen IFRS	97
H. Grondslagen met een meer kritisch karakter	98
I. Overige grondslagen	99
J. Grondslagen voor de consolidatie	101
K. Gesegmenteerde informatie	102
L. Winst per aandeel	102

Toegankelijkheid en structuur van de toelichtingen

Bron: Jaarrekening ITV plc (ITV) 2013, pagina 120

Betreft: Opzet van de toelichting, toegankelijkheid van de toelichting

ITV heeft in haar toelichting gekozen voor een gesplitste opname van waarderingsgrondslagen, waarbij grondslagen die op slechts één post van toepassing zijn bij die specifieke post zijn opgenomen in plaats van apart voorin de toelichting. Daarnaast geeft ITV in haar toelichtingen per onderdeel de indeling van de sectie weer in de vorm van een korte tekst ballon 'In this section'. Bij de meer ingewikkelde onderwerpen wordt gebruikt gemaakt van een tekstballon 'Keeping it simple', waar een duiding staat van de belangrijkste uitgangspunten van de sectie. Dit vergroot de leesbaarheid en toegankelijkheid van de jaarrekening.

In this section ...

This section focuses on the results and performance of the Group. On the following pages you will find disclosures explaining the Group's results for the year, segmental information, exceptional items, taxation and earnings per share.

Keeping it simple ...

This section analyses the Group's profit before tax by reference to the activities performed by the Group and an analysis of key operating costs.

Earnings before interest, tax, amortisation (EBITA) and before exceptional items remains the Group's key profit indicator. This reflects the way the business is managed and how the Directors assess the performance of the Group. This section therefore also shows each division's contribution to total revenue and EBITA.

Following revisions to IAS 19, we have restated our prior period results and the details of those restatements are included in note 3.7.

Toelichting op basis van principe

Bron: Jaarrekening: NSI N.V.(NSI) 2012, pagina 140

Betreft: toelichting op bankconvenanten wanneer deze gebroken dreigen te worden.

NSI geeft een voorbeeld van een moment waarop de principes in de verslaggevingsvoorschriften belangrijker zijn dan de specifieke vereisten. Door de bankconvenanten toe te lichten, geeft NSI inzicht in de financiële situatie van de onderneming. In IFRS 7 is deze toelichting niet voorgeschreven, omdat het convenant niet is doorbroken. Door deze informatie toch op te nemen geeft NSI een beeld van haar financiële situatie. Zonder deze informatie is de toelichting niet volledig.

Relevante informatie opnemen in toelichtingen betekent dus niet automatisch dat er minder toelichtingen zijn.

Het voorbeeld hieronder is slechts een kleine passage uit de hele toelichting op de convenanten in de jaarrekening 2012. De AFM denkt dat dit deel duidelijk maakt, waarom deze toelichting relevant is.

(...) *Solvabiliteitsratio*

Het gecorrigeerde eigen vermogen op groepniveau dient op basis van de convenanten minimaal 40% te bedragen. Voor 2012 bedroeg dit 40,3% (2011: 41,2%) en voldoet daarmee aan de norm.

Er zijn het afgelopen jaar geen wijzigingen aangebracht in de kapitaalbeheerbenadering van NSI.

Afgezien van de vereisten uit hoofde van haar status als fiscale beleggingsinstelling, zijn noch de vennootschap noch haar dochterondernemingen onderworpen aan van buitenaf opgelegde kapitaalvereisten.

(...)

2.4 De AFM ontvangt graag voorstellen ter verbetering van de relevantie van toelichtingen

De AFM beseft dat zij ook een rol heeft in het verbeteren van de omvang en kwaliteit van de toelichtingen in de jaarrekening van beursgenoteerde ondernemingen onder haar toezicht. De AFM doet dit onder andere door haar deelname aan internationale samenwerkingsverbanden zoals ESMA en IOSCO. Daarnaast wil de AFM het publiek informeren over wat als good practices worden beschouwd. De AFM wil de onder haar toezicht staande ondernemingen en hun accountants graag stimuleren ondernemings specifieke en relevante toelichtingen in de jaarrekening op te nemen en helpen stappen te nemen op het gebied van het verminderen van boilerplate teksten. Dit kan de AFM niet alleen en doet een oproep aan betrokkenen de AFM daarbij te helpen. De AFM stelt de volgende acties voor.

Ondertoezichtstaande ondernemingen en hun accountants kunnen voorstellen voorleggen aan de AFM

Ondertoezichtstaande ondernemingen die samen met hun accountants nadenken over mogelijke stappen voor het geven van meer ondernemings specifieke en relevante toelichtingen in de jaarrekening kunnen contact opnemen met de AFM. De AFM wil dan met de onderneming en haar accountant meedenken over hun voorstellen tot verandering. Dit contact zou het beste in een vroeg stadium van het jaarrekeningproces bij de onderneming kunnen plaatsvinden, zodat de onderneming tijdig haar jaarrekening kan publiceren.

De AFM wil graag good practices ontvangen van betrokkenen

De AFM roept betrokkenen, te weten ondernemingen, accountants, gebruikers en interne toezichthouders, op de AFM te informeren als een good practice wordt geïdentificeerd. De AFM heeft in dit rapport een aantal good practices opgenomen. Dit is natuurlijk een keuze en geen uitputtende lijst. De AFM wil graag beter in beeld krijgen wat andere betrokkenen een good practice vinden. Daarom roept de AFM u op deze good practices naar de AFM te sturen. De AFM vraagt u een e-mail te sturen waarin de good practice is opgenomen met vermelding van de bron, bijvoorbeeld jaarrekening 20XX van onderneming Y. Wilt u daarbij dan ook vermelden waarom u dit een good practice vindt. Gedurende 2014 en 2015 hoopt de AFM veel good practices te mogen ontvangen en daar dan over te publiceren.

Als u aan een of beide initiatieven van de AFM wilt meedoen, kunt u de AFM op de volgende manieren bereiken:

Via e-mail: fin.verslaggeving@afm.nl

Via post: Autoriteit Financiële Markten

Toezicht | Kwaliteit Accountantscontrole en Verslaggeving

Postbus 11723

1001 GS Amsterdam

Bijlage 2: Themaonderzoek Bestuurdersbeloningen

1. Aanleiding, doelstellingen en vervolg

1.1 Aanleiding: maatschappelijk debat over bestuurdersbeloning houdt aan

Het maatschappelijk verkeer voert al jaren een debat over bestuurdersbeloningen van beursgenoteerde ondernemingen en publieke organisaties. De discussie gaat over de hoogte van de beloning en over de prestaties die recht geven op die beloning. De laatste tijd waren in de pers bijvoorbeeld reacties zichtbaar op vertrekpremies, beloningen van leden van de raad van commissarissen en doelstellingen die recht geven op een variabele beloning.

Deze discussie heeft van de kant van de wetgever geleid tot:

- de op 1 januari 2013 in werking getreden Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector;
- de op 1 januari 2014 in werking getreden Wet tot wijziging van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en de Wet op het financieel toezicht in verband met de bevoegdheid tot aanpassing en terugvordering van bonussen en winstdelingen van bestuurders en dagelijkse beleidsbepalers; en
- een onlangs door het Europees Parlement gelanceerd voorstel¹⁴. Het voorstel beoogt enerzijds de transparantie over het beloningsbeleid en de daadwerkelijk toegekende beloning te vergroten. Anderzijds beoogt het voorstel een betere link te creëren tussen de prestatie en de beloning, door aandeelhouders zeggenschap te geven over de bestuurdersbeloning. Aandeelhouders mogen in dit voorstel het beloningsbeleid goedkeuren en in de aandeelhoudersvergadering stemmen over de uitvoering van dit beleid.

De toelichting op de beloning van managers op sleutelposities, waaronder de beloning van bestuurders en commissarissen is gezien het bovenstaande een belangrijke en relevante bron van informatie voor beslissingen van beleggers. Het is niet aan de AFM iets te zeggen over de hoogte van de beloning, maar de AFM heeft wel een taak om te zorgen dat de maatschappelijke discussie op basis van juiste en volledige informatie plaatsvindt. De bestuurdersbeloning moet daarom transparant zijn.

1.2 Doelstelling: toelichting op bestuurdersbeloningen moet transparant zijn

Het themaonderzoek heeft als doel vast te stellen of de huidige toelichtingen voldoende transparant zijn. Indien dit niet het geval is zal de AFM in kaart brengen welke (gedrags)beïnvloeding ingezet kan worden om verbetering te bewerkstelligen.

¹⁴ Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2007/36/EC as regards the encouragement of long-term shareholder engagement and Directive 2013/34/EU as regards certain elements of the corporate governance statement, dated 9 April 2014.

De AFM heeft zich bij dit onderzoek gefocust op getrouwheid, vergelijkbaarheid en relevantie, als kwaliteitskenmerken van transparante financiële verslaggeving.

Naar aanleiding van het themaonderzoek op de jaarrekening 2010 concludeerde de AFM dat de toelichting op bestuurdersbeloningen ten opzichte van de jaarrekeningen 2007 verbeterd was, maar dat bij ruim 30% van de ondernemingen ruimte voor verbetering bestond. Op de jaarrekeningen 2011 en 2012 heeft de AFM als onderdeel van haar uitgevoerde desk top reviews individuele acties richting ondernemingen ondernomen. Twee ondernemingen hebben naar aanleiding van deze acties zelfs een persbericht uitgebracht waarin de juiste toelichting op de bestuurdersbeloningen was opgenomen¹⁵. De AFM krijgt echter nog steeds signalen dat de toelichting op bestuurdersbeloningen onder de maat is. Daarom heeft de AFM in haar rapportage 'In balans' (gepubliceerd in oktober 2013) een themaonderzoek naar de verslaggeving van (bestuurders)beloningen aangekondigd. Dit onderzoek is bedoeld om vast te stellen of dit het geval is.

Onderzoeksopzet en populatie

Dit onderzoek is uitgevoerd op de jaarrekening 2013 van alle naar Nederlands recht opgerichte naamloze vennootschappen met een aandelennotering aan een gereguleerde beurs in Europa. Met deze 119 ondernemingen wordt een doorsnede van de markt gedekt, waarbij de mogelijkheid ontstaat om eventuele verschillen tussen indexen te detecteren.

1.3 Vervolg: analyse van oorzaken en beïnvloeding

Er kunnen vele redenen zijn waarom ondernemingen niet of niet volledig voldoen aan de (wettelijke) toelichtingsvereisten. De instrumenten die ingezet zullen worden om een gewenst effect te bereiken zijn sterk afhankelijk van de redenen voor het niet voldoen.

Om de oorzaken van de tekortkomingen te achterhalen zullen de bevindingen van het onderzoek nader geanalyseerd worden. Op basis van de uitkomsten van deze analyse zal de AFM bepalen welke (toezicht)instrumenten ingezet moeten worden om het gedrag van ondernemingen positief te beïnvloeden. Hierbij valt te denken aan handhaving en gedragsbeïnvloeding. Van deze rapportage en de daarin opgenomen good practices zal naar verwachting ook een zekere mate van beïnvloeding uitgaan. Bij het vaststellen van de vervolgstategie zal hiermee rekening worden gehouden.

¹⁵ Zie het persbericht van Wolters Kluwer N.V. gedateerd 27 juli 2011 http://www.afm.nl/registers/fv_documents/7001.pdf en het persbericht van TomTom N.V. gedateerd 30 december 2012 http://www.afm.nl/registers/fv_documents/10575.pdf.

2. Belangrijkste onderzoeksresultaten

De bevindingen zijn hieronder weergegeven. Daarnaast zijn in dit hoofdstuk zogenoemde ‘good practices’ opgenomen. Deze good practices zijn bedoeld als voorbeelden van een ondernemings specifieke invulling van de toelichtingsvereisten. De AFM wil met deze good practices ondernemingen inspireren en helpen bij het transparant toelichten van bestuurdersbeloningen.

2.1 Werkelijke kosten worden onvoldoende toegelicht

De regelgeving vereist dat in de toelichting op bestuurdersbeloningen de in het verslagjaar ten laste van de onderneming gekomen kosten worden toegelicht. Een beperkte groep ondernemingen licht niet de werkelijke kosten toe, maar bedragen die op andere grondslagen zijn berekend. De belangrijkste bevindingen worden hieronder nader uitgewerkt. De meeste variaties zijn aangetroffen bij:

- de op aandelen gebaseerde beloningen (19%)
- de bonussen (7%)
- de crisisheffing (39%)

Op dit gebied is een verbetering noodzakelijk.

Het Burgerlijk Wetboek¹⁶ en IAS 24¹⁷ vereisen dat de bedragen die in het verslagjaar ten laste van de onderneming zijn gekomen worden toegelicht. De Raad voor de Jaarverslaggeving¹⁸ geeft expliciet aan dat niet het tijdstip waarop de betaling daadwerkelijk plaatsvindt voor de toelichting op bestuurdersbeloningen bepalend is, maar het jaar waarin de desbetreffende beloning volgens de verslaggevingsregels ten laste van het resultaat van de onderneming komt.

Het lijkt erop dat sommige ondernemingen behoefte hebben de uitbetaalde beloningen toe te lichten. Hoewel de AFM onderkent dat dit soms nuttige informatie kan zijn, ontslaat dit ondernemingen niet van de (wettelijke) verplichting de in het resultaat verantwoorde kosten te vermelden. Wanneer een onderneming besluit om zowel de kosten als de uitbetaalde beloningen op te nemen is het belangrijk dat de onderneming duidelijk aangeeft wat in welk deel van de toelichting staat.

Daarnaast helpt het gebruikers als de gehanteerde grondslagen in de toelichting worden opgenomen. Hierdoor is het voor belangrijke beloningscomponenten direct duidelijk op welke basis de gepresenteerde bedragen zijn bepaald.

¹⁶ Artikel 383c Boek 2 Titel 9 Burgerlijk Wetboek.

¹⁷ IAS 24 ‘Verbonden partijen’ paragraaf 17.

¹⁸ Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving 271 ‘Personeelsbeloningen’ paragraaf 606.

Good practice 1: Vermelding van grondslagen

Bron: Jaarrekening 2013 Nutreco N.V., pagina 177

Nutreco geeft onder de tabel 'Remuneration of members of the Executive Board 2013' voor een aantal belangrijke beloningscomponenten een toelichting op de gehanteerde grondslag.

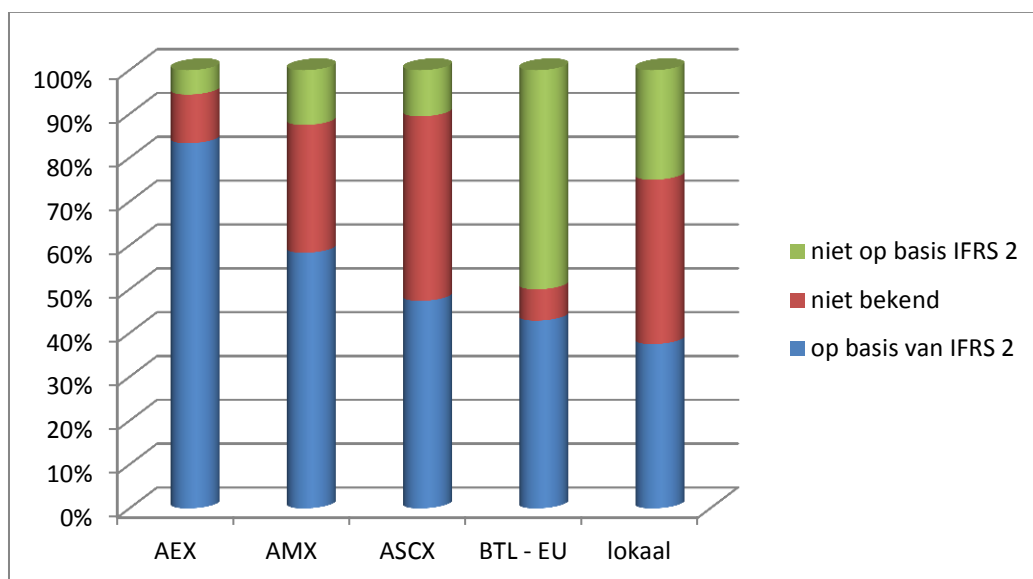
- 1 The performance bonus relates to the performance in the year reported and is to be paid in the subsequent year.
- 2 The valuation of the LTI shares is based on IFRS accounting principles and does not reflect the value of vested LTI shares.
- 3 Other compensation mainly includes insurances, private use of company cars, allowances for expenses and housing.
- 4 The crisis tax of 16% as imposed by the Dutch government is payable by the employer on the part of the salaries exceeding € 150,000.

Licht op aandelen gebaseerde beloningen toe op basis van IFRS 2

IFRS 2 'Op aandelen gebaseerde betalingen' vereist dat de kosten die verbonden zijn aan deze regelingen als personeelskosten worden toegerekend aan de periode die ligt tussen het moment van toekenning van de rechten en het moment waarop de rechten onvoorwaardelijk worden. Deze kosten moeten volgens de regelgeving worden opgenomen in de toelichting op de bestuurdersbeloningen.

Het blijkt dat 19% van de ondernemingen met een op aandelen gebaseerde beloningscomponent in de toelichting op bestuurdersbeloningen een bedrag opneemt dat afwijkt van de op grond van IFRS 2 in de winst- en verliesrekening verantwoorde kosten. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan de waarde van in het verslagjaar onvoorwaardelijke geworden opties. Bij 26% van de ondernemingen is onduidelijk hoe het in de toelichting op bestuurdersbeloningen toegelichte bedrag is bepaald. Hiermee is onduidelijk of de toegelichte bedragen aansluiten bij de werkelijke kosten. De onderstaande grafiek toont deze uitkomsten per index.

Grafiek 1: Toelichting op 'op aandelen gebaseerde beloningen'-component op basis van IFRS 2

Bonussen die in het huidige verslagjaar zijn verdiend moeten worden toegelicht

Bij acht ondernemingen (7%) staat in de toelichting op de bestuurdersbeloningen de in het verslagjaar uitbetaalde bonus in plaats van de aan het verslagjaar toegerekende lasten. Bij nog eens 39 ondernemingen (33%) is het onduidelijk of de bonus betrekking heeft op het huidige of het vorige verslagjaar. Naast dat dit afwijkt van de vereisten, wordt dit door gebruikers, ook niet als actuele informatie ervaren¹⁹.

Indien sprake is van een feitelijke of juridische verplichting aan het eind van het verslagjaar en de omvang betrouwbaar te schatten is, moeten (kortetermijn) bonussen van bestuurders worden verwerkt en toegelicht in het verslagjaar waarop ze betrekking hebben.

De crisisheffing maakt onderdeel uit van de bestuurdersbeloning

De crisisheffing moest voor het eerst in de jaarrekening 2012 verantwoord worden. 39% van de ondernemingen heeft een expliciete toelichting opgenomen dat de toegelichte bedragen exclusief crisisheffing zijn. Daarentegen heeft 20% van de ondernemingen een toelichting opgenomen inclusief crisisheffing. Opvallend is dat bij de rest van de onderzochte ondernemingen (41%) onduidelijkheid bestaat of de bedragen inclusief of exclusief de crisisheffing zijn. Een meerderheid van de ondernemingen licht het bedrag van de crisisheffing niet per bestuurder toe. Ondernemingen moeten transparanter zijn over het bedrag van de crisisheffing en de wijze waarop de kosten van de crisisheffing onderdeel uitmaken van de toegelichte bestuurdersbezoldiging.

¹⁹ Zie de evaluatie van het aandeelhoudersseizoen 2013 van Eumedion.

In het Activiteitenverslag 2012²⁰ staat onder IAS 19 'Personeelsbeloningen' dat de crisisheffing tot de personeelsbeloningen moet worden gerekend, omdat het een betaling betreft die samenhangt met de door de onderneming ontvangen arbeidsprestaties. Als gevolg hiervan moeten beursgenoteerde ondernemingen de crisisheffing in de jaarrekening tot de personeelsbeloningen rekenen en als onderdeel van de kortetermijnbeloning presenteren in de toelichting op bestuurdersbeloningen.

2.2 De beloningsstructuur is redelijk beschreven, maar het is vaak onduidelijk of de doelstellingen voor de bonus zijn behaald

De aandacht in het publieke debat richt zich naast de hoogte en de samenstelling van de beloning ook op de voorwaarden die vervuld moeten worden voordat een variabele beloning wordt toegekend. Vrijwel alle ondernemingen geven een beschrijving van hun remuneratiebeleid. Ongeveer de helft van de ondernemingen geeft een beschrijving waaruit blijkt dat de beloning afhankelijk is van een 'peer group', te realiseren doelstellingen (KPI's), een relatieve weging van KPI's en/of persoonlijke doelstellingen. Slechts 40% van de ondernemingen geeft aan of de te realiseren doelstellingen al dan niet behaald zijn. De beschrijving van de criteria wanneer een bonus toegekend wordt en de mate waarin de onderliggende doelstellingen gerealiseerd zijn, is voor verbetering vatbaar.

Voor beleggers is het relevant kennis te kunnen nemen van deze informatie omdat zij hieruit kunnen afleiden welke doelen bestuurders op de korte en lange termijn nastreven, de mate waarin deze doelen in het verslagjaar zijn gerealiseerd en of zij tot een bonus toekenning hebben geleid. Daarom heeft de AFM bekeken in welke mate ondernemingen een duidelijke omschrijving geven van:

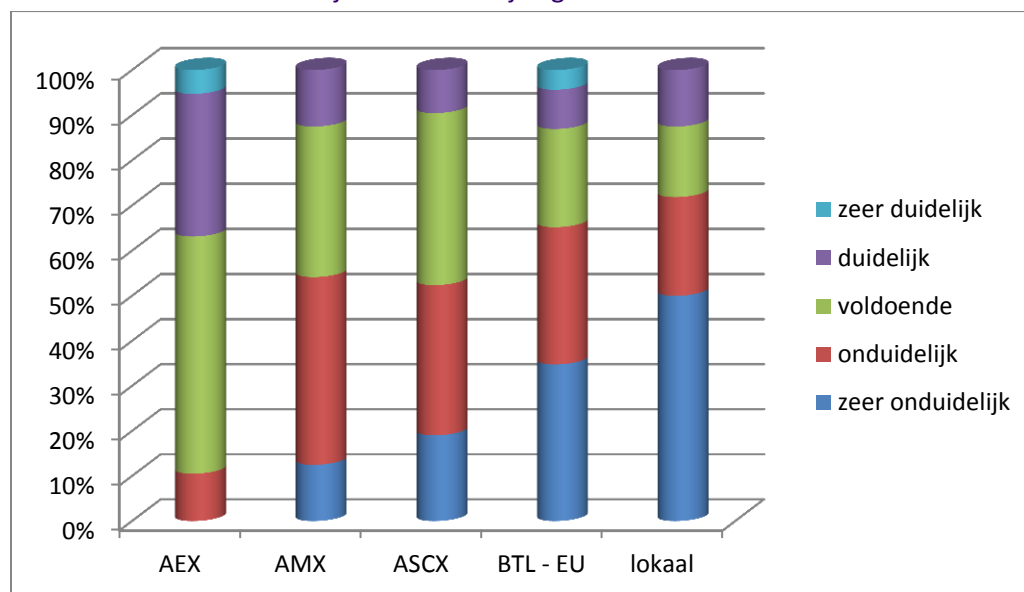
- de verschillende beloningscomponenten
- de 'peer group'
- de doelstellingen ('performance indicators')
- de weging van de verschillende doelstellingen
- de realisatie van de verschillende doelstellingen
- de persoonlijke doelstellingen

De verstrekte informatie is gerangschikt op een schaal van 1-5 (zeer onduidelijk tot zeer duidelijk). Wanneer uit de beschrijving blijkt dat de bonus afhankelijk is van bijvoorbeeld EBITDA, netto operationele kasstromen of de prestaties van de onderneming ten opzichte van een 'peer group' is de toelichting als voldoende beoordeeld.

²⁰ <http://www.afm.nl/~media/Files/fin-verslag/2013/activiteitenverslag-2012.ashx>

Wanneer dit niet of niet voor alle beloningscomponenten blijkt is de toelichting als onduidelijk of zeer onduidelijk beoordeeld. Ondernemingen die een nadere invulling geven, van wat bijvoorbeeld als ‘peer group’ wordt gezien en/of de ranges die gehanteerd worden voor de doelstellingen, zijn als duidelijk of zeer duidelijk beoordeeld. Uit de onderstaande grafiek blijkt dat de beschrijvingen van de AEX-fondsen de meeste informatie verschaffen.

Grafiek 2: Mate van duidelijkheid omschrijving van het remuneratiebeleid

Licht toe of doelstellingen wel of niet gerealiseerd zijn

Het Burgerlijk Wetboek vereist een vermelding of gestelde doelen al dan niet behaald zijn. Het valt op dat vooral lokale en buitenlandse fondsen vaak niet toelichten of de doelstellingen die recht geven op een bonus al dan niet behaald zijn. Dit in tegenstelling tot de AEX-fondsen waarbij 74% van de ondernemingen deze toelichting wel verstrekt. De AFM vindt dat ondernemingen deze wettelijk vereiste toelichting vanaf 2014 in de financiële verslaggeving moeten verstrekken.

Good practice 2: Doelstellingen al dan niet behaald

Bron: Jaarverslag 2013 TNT Express N.V., pagina 54 en 55

Dit gedeelte van de toelichting laat zien welke doelstellingen de raad van commissarissen aan de leden van de raad van bestuur heeft gesteld, evenals de weging van de doelstellingen, de behaalde performance en de gerelateerde uitbetaling.

The Supervisory Board has assessed and scored the performance against the targets and objectives set for 2013. The following table sets out the 2013 targets, their weighting, the performance achieved and the related payout:

Targets variable income - Executive Board

Target	Focus area	Weighting	Performance	Payout as a % of base salary
60% financial	Company results	70%	Target almost met	20.83%
	Net cash	30%	Target not met	0.00%
40% non-financial	Customers	33.3%	Target not met	0.00%
	Employees	33.3%	Target partially met	3.34%
	Sustainability	33.3%	Target partially met	3.34%
Total				27.51%

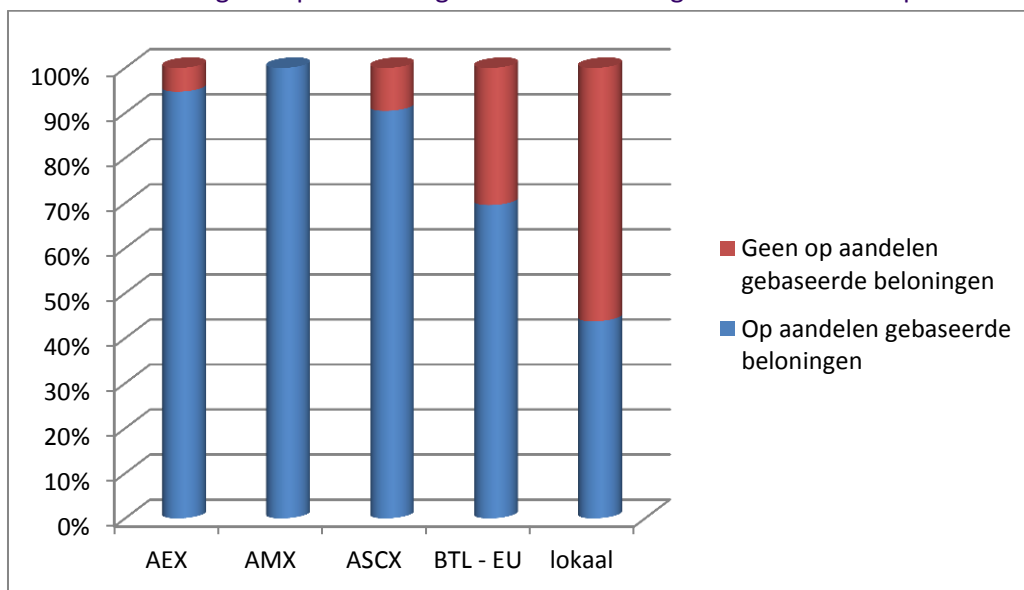
Complexe regelingen vragen om grotere transparantie

In de praktijk komen talloze vormen voor van op aandelen gebaseerde beloningen. Veelal worden deze aandelen en opties voorwaardelijk toegekend en worden ze na een aantal jaren onvoorwaardelijk. Door hun aard zijn deze regelingen vaak complex.

In de jaarrekening 2013 geven 91 ondernemingen aan op aandelen gebaseerde beloningen te kennen voor bestuurders. Hiervan verstrekken acht ondernemingen ook op aandelen gebaseerde beloningen aan hun commissarissen. Dit blijkt vooral gebruikelijk te zijn bij ondernemingen die een zetel hebben in Nederland, maar die enkel aan een buitenlandse beurs genoteerd zijn. Vergeleken met het verslagjaar 2010 zijn er weinig mutaties, drie ondernemingen hebben de regeling afgeschaft terwijl zes ondernemingen een dergelijk regeling hebben ingevoerd.

Onderstaande grafiek toont de inventarisatie van ondernemingen met en zonder een op aandelen gebaseerde beloning voor bestuurders. Hieruit blijkt dat de toepassing van deze beloningsvorm afneemt naarmate de onderneming kleiner is.

Grafiek 3: Wel of geen op aandelen gebaseerde beloning voor bestuurders per index

Op aandelen gebaseerde beloningen vormen vaak een belangrijk onderdeel van de totale bestuurdersbeloning. De AFM ziet een grote spreiding in percentages van variabele beloningen in het totaal van de bestuurdersbeloningen. De kosten van op aandelen gebaseerde beloningen als percentage van de totale beloning variëren van 0% tot 82%. In een incidenteel geval is de op aandelen gebaseerde beloning negatief, omdat de rechten in 2013 vervielen waardoor eerder verantwoorde kosten moesten worden teruggeboekt.

Omdat variabele beloningen veelal een belangrijke beloningscomponent vormen, is het van belang dat ondernemingen een goed beeld geven van de kosten en de structuur. De AFM roept ondernemingen op hieraan in hun financiële verslaggeving 2014 aandacht te besteden.

2.3 Informatie is niet toegankelijk genoeg

Ondernemingen lijken te worstelen met het toegankelijk maken van de toelichting op bestuurdersbeloningen. Vrijwel alle ondernemingen nemen op meerdere plekken in de financiële verslaggeving informatie op over de bestuurdersbeloning. Waar bij de ene onderneming de informatie op de verschillende plekken elkaar aanvult, neemt de andere onderneming (schijnbaar) dezelfde informatie meerdere keren op. Verder verantwoordende enkele ondernemingen alle informatie met betrekking tot bestuurdersbeloningen bij elkaar op één plek in het directieverslag (jaarverslag). Dit is overzichtelijk voor de gebruikers, maar roept vaak wel de vraag op of de wettelijk verplichte informatie is gecontroleerd door de accountant.

De AFM vermoedt dat deze verscheidenheid in presentatie verband houdt met de verschillende wetgevingen. Zowel de Code Corporate Governance²¹, IAS 24 als het Burgerlijk Wetboek kennen toelichtingsvereisten voor bestuurdersbeloningen. Als extra complicatie geldt dat de toelichtingsvereisten onder het Burgerlijk Wetboek en IAS 24 op elkaar lijken, maar niet volledig gelijk zijn.

Het helpt gebruikers als tussen de verschillende toelichtingen op bestuurdersbeloningen duidelijke onderlinge verwijzingen worden gemaakt. Ook het maar één keer en bij elkaar in de jaarrekening opnemen van informatie helpt de gebruikers. De AFM roept ondernemingen op hier in de financiële verslaggeving 2014 aandacht aan te besteden.

Totaaltellingen zijn belangrijk en wettelijk voorgeschreven

Het vermelden van totaalstellingen, met een uitsplitsing naar de samenstellende beloningscomponenten helpt gebruikers vast te stellen dat zij kennis hebben genomen van alle componenten. In dit verband vindt de AFM de volgende bevindingen verontrustend:

- Slechts 29% van de ondernemingen neemt een totaalstelling op voor de beloning van managers op sleutelposities, waaronder de bestuurders en commissarissen. Ruim 60% van de buitenlandse fondsen neemt deze totaalstelling op, tegen maar 30% van de AEX en AMX.
- 16% van de ondernemingen neemt geen totaalstelling per bestuurder op. Bij ruim 20% van de lokale en buitenlandse ondernemingen ontbreekt deze totaalstelling, tegen maar 5% van de AEX.
- Bij nog eens 12% van de ondernemingen die wel een totaalstelling presenteren ontbreken beloningscomponenten in de gepresenteerde totaalstelling. In vrijwel alle gevallen betreft dit de op aandelen gebaseerde beloningen en/of de vertrekpremie. Vooral buitenlandse ondernemingen en in mindere mate kleinere Nederlandse aandelenfondsen geven een onvolledige totaalstelling.
- 28% van de ondernemingen neemt geen totaalstelling per beloningscategorie op. Bij ruim 38% van de AMX- en lokale fondsen ontbreekt deze totaalstelling.

Het toelichten van het totaal van de beloning van managers op sleutelposities en het totaal per bestuurder is verplicht voor elke onderneming. De AFM vindt daarom dat ondernemingen de totaalstellingen vanaf 2014 moeten opnemen in de financiële verslaggeving.

²¹ Best practice bepalingen II.2.12 en II.2.13 van de Nederlandse Corporate Governance Code.

Good practice 3: Combinatie van wetgeving en totaaltellingen

Bron: Jaarrekening 2013 Koninklijke Ahold N.V., pagina 142

Dit gedeelte van de toelichting laat zien hoe informatie vereist door het Burgerlijk Wetboek (bovenste tabel) en IAS 24 (onderste tabel) weergegeven kan worden in combinatie met totaaltellingen.

31 Related party transactions (continued)							
Remuneration of the Management Board by member							
€ thousand	Direct remuneration			Deferred remuneration			Total remuneration ⁵
	Base salary	Bonuses ¹	Other ²	Total direct remuneration	Share-based compensation ³	Pensions ⁴	
Dick Boer							
2013	975	868	12	1,855	1,114	433	3,402
2012	965	478	13	1,456	890	95	2,441
Jeff Carr							
2013	615	547	154	1,316	615	257	2,188
2012	600	330	155	1,085	386	175	1,646
Lodewijk Hijmans van den Bergh							
2013	537	478	16	1,031	545	212	1,788
2012	530	292	49	871	412	120	1,403
James McCann							
2013	650	579	414	1,643	665	239	2,547
2012	600	330	153	1,083	386	138	1,607
Total 2013	2,777	2,472	596	5,845	2,939	1,141	9,925
Total 2012	2,695	1,430	370	4,495	2,074	528	7,097
Remuneration of the Executive Committee including Management Board							
During 2013, the ExCo was formed. The table below specifies the remuneration of the ExCo, comprising the Management Board members as above and the additional ExCo members that were not part of the Management Board.							
€ thousand							2013
Base salary							3,183
Bonuses ¹							2,821
Other ²							865
Share-based compensation ³							3,983
Pensions ⁴							1,320
Total remuneration ⁵							12,172

Bijlage 3: Themaonderzoek Pensioenen

1. Aanleiding, doelstellingen en populatie

1.1 Aanleiding

De rapportage over pensioenverplichtingen (en –kosten) in de financiële verslaggeving heeft een grote maatschappelijke relevantie. Naast het feit dat het transparant maken van de kosten van de huidige pensioenregelingen heeft bijgedragen aan een breed maatschappelijk debat over de inhoud en houdbaarheid van het (Nederlands) pensioenstelsel, zijn deze verplichtingen over het algemeen van een zodanige omvang dat zij direct invloed hebben op het strategisch beleid (bijvoorbeeld dividendstrategie) en dus de waarde van de onderneming. IAS 19, de tot verslagjaar 2013 geldende verslaggevingsstandaard over pensioenen, was echter een complexe regeling die veelal door beleggers niet goed werd begrepen en vaak ook niet goed werd nagevolgd. IAS 19R heeft ten doel de verslaggeving meer inzichtelijk te maken, onder meer door beperking van de keuzemogelijkheden in de waardering van de pensioenverplichtingen en uitbreiding van de toelichting op de pensioenverplichtingen.

1.2 Doelstellingen

Het doel van het onderzoek is de kwaliteit van de financiële verslaggeving met betrekking tot de verantwoording van de pensioenverplichtingen vast te stellen en zo nodig te verbeteren. Hierbij heeft de AFM zich gericht op de juiste toepassing van de (gewijzigde) toelichtingsvereisten in de oude en nieuwe verslaggevingsstandaard. Daarbij wordt beoordeeld in welke mate de kwaliteit in 2013 is veranderd ten opzichte van 2012.

Ook heeft de AFM nader onderzoek verricht naar de vermelding van de belangrijkste actuariële veronderstellingen, waaronder de door ondernemingen gehanteerde disconteringsvoet. Hierbij is niet alleen geïventariseerd welke aannames worden vermeld maar is in het geval van de disconteringsvoet tevens de redelijkheid van de aanname beoordeeld.

In 2012 heeft de AFM de kwaliteit van de toelichting op de verwachte effecten van IAS 19R op vermogen en resultaat onderzocht. Hierbij constateerde de AFM dat een aantal ondernemingen de verwachte gevolgen van de invoering van IAS 19R op het vermogen en het resultaat onvoldoende hadden toegelicht. Als vervolg op dat onderzoek is nu de kwaliteit van de toelichting op de stelselwijziging van IAS 19 naar IAS 19R onderzocht voor deze groep van ondernemingen.

Ten slotte dient het onderzoek als nulmeting om in de toekomst een vergelijkingsmaatstaf te hebben tegen welke wij eventuele verdere verbetering kunnen meten.

1.3 Populatie

De onderzochte populatie betreft alle met aandelen aan Euronext Amsterdam genoteerde ondernemingen die uit hoofde van de Wet toezicht financiële verslaggeving onder toezicht van de AFM staan en die een geconsolideerde jaarrekening op basis van IFRS uitbrengen. Alleen die ondernemingen zijn geselecteerd die in 2013 hun toegezegd-pensioenregeling(en) hebben ondergebracht bij een ondernemingspensioenfonds of een bedrijfstakpensioenfonds. Ten slotte zijn de ondernemingen die IAS 19R reeds over het boekjaar 2012 hebben ingevoerd (de zogenaamde 'early adopters') verwijderd, dit vanwege het ontbreken van een nulmeting in 2012. In totaal betreft de geselecteerde populatie 57 ondernemingen.

Daarnaast heeft de AFM de toelichting op de stelselwijziging van twaalf ondernemingen nader onderzocht. Dit betreffen ondernemingen die in het onderzoek van de AFM uit 2012²² ernstige tekortkomingen lieten zien in hun jaarrekening 2011 of halfjaarbericht 2012 met betrekking tot het vermelden van de effecten op vermogen en resultaat van de invoering van IAS 19R. In deze populatie zijn ook ondernemingen opgenomen die niet uit hoofde van de Wet toezicht financiële verslaggeving onder toezicht van de AFM staan maar vanwege hun notering aan Euronext Amsterdam uit hoofde van de Wet op het financieel toezicht onder toezicht van de AFM staan.

Voor het onderzoek is een vragenlijst samengesteld gebaseerd op de toelichtingsvereisten in IAS 19 en IAS 19R waarbij een onderscheid is gemaakt tussen gelijkblijvende voorschriften en nieuwe voorschriften. Bij de bepaling van de non-compliance score heeft ieder toelichtingsvereiste een gelijk gewicht meegekregen en zijn alle voor een onderneming niet relevante toelichtingen verwijderd. Relevantie van een toelichting is vastgesteld aan de hand van overige informatie in de jaarrekening of andere publiek beschikbare informatie zoals via Internet. Toelichtingen die niet primair betrekking hebben op IAS 19 maar een samenhang kennen met een andere verslaggevingsstandaard, zoals met IAS 24 en IAS 37, zijn niet meegenomen in de non-compliance score. Evenmin zijn de zogenaamde algemene bepalingen in IAS 19 en IAS 19R (IAS 19.120 en IAS 19R.135) in de non-compliance score opgenomen.

²² In 2012 heeft de AFM een onderzoek uitgevoerd naar de kwaliteit van de toelichting op de invloed van IAS 19R op het vermogen en resultaat van 71 ondernemingen met een toegezegd-pensioenregeling zoals vereist in IAS 8.30. Uit dit onderzoek bleek dat bij twaalf ondernemingen deze toelichting ontoereikend was. Deze ondernemingen zijn hierover informeel benaderd.

2. Belangrijkste onderzoeksresultaten

In onderstaande paragrafen zijn gedetailleerd onze onderzoeksresultaten weergegeven. Daarnaast zijn in dit hoofdstuk zogenoemde ‘good practices’ opgenomen. Deze good practices zijn bedoeld als voorbeelden van een ondernemings specifieke invulling van de toelichtingsvereisten. De AFM wil met deze good practices ondernemingen inspireren en helpen bij het transparant toelichten van de pensioenverplichtingen.

2.1 De nieuwe toelichtingsvereisten in IAS 19R worden slecht nageleefd

De AFM constateert dat vooral de nieuwe toelichtingsvereisten geïntroduceerd in IAS 19R op het gebied van pensioenen in de financiële verslaggeving 2013 slechter worden nageleefd dan in de financiële verslaggeving 2012.

In onderstaande tabel wordt de non-compliance score per soort pensioenfonds weergegeven. De toelichtingsvereisten zijn gesplitst naar het soort pensioenfonds dat de pensioenregeling voor de onderneming uitvoert. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen ondernemingspensioenfonds (OPF) en bedrijfstakpensioenfonds (BPF).

Tabel 1: Percentage non-compliance bij toelichtingsvereisten IAS 19 en IAS 19R per soort pensioenfonds

	Toelichtingsvereisten IAS 19 ²³	Toelichtingsvereisten IAS 19R ²⁴
Score bij OPF	24%	28%
Score bij BPF	40%	57%

Deze tabel geeft het gemiddelde percentage weer van verslaggevingsvoorschriften die niet worden nageleefd door de ondernemingen in hun financiële verslaggeving 2012 (IAS 19) en 2013 (IAS 19R)

Uit tabel 1 blijkt dat vooral de kwaliteit van de toelichting op regelingen ondergebracht bij bedrijfstakpensioenfonds is verslechterd. Ook laat de kwaliteit van de toelichting met betrekking tot pensioenregelingen die zijn ondergebracht bij ondernemingspensioenfonds een lichte achteruitgang zien.

Om te bepalen of de ondernemingen slechter zijn gaan rapporteren op basis van de toelichtingen die al onder IAS 19 noodzakelijk waren of dat de kwaliteit van de toelichtingen juist achterblijft met betrekking tot de nieuwe in IAS 19R geïntroduceerde toelichtingsvereisten, hebben wij een nader onderscheid aangebracht in de IAS 19R-toelichtingen.

²³ Toelichtingsvereisten IAS 19 zien op de financiële verslaggeving over 2012.

²⁴ Toelichtingsvereisten IAS 19R zien op de financiële verslaggeving over 2013.

Dit onderscheid ziet op toelichtingen in IAS 19R die ook in IAS 19 vereist waren en toelichtingen die voor het eerst zijn geïntroduceerd in IAS 19R. Onderstaande tabel laat de toepassing zien van de oude en nieuwe toelichtingsvereisten in de financiële verslaggeving 2013.

Tabel 2: Percentage non-compliance bij toelichtingsvereisten in de financiële verslaggeving 2013

	Toelichtingsvereisten IAS 19R die al vereist waren in IAS 19	Toelichtingsvereisten IAS 19R die nieuw zijn geïntroduceerd
Score bij OPF	13%	51%
Score bij BPF	23%	74%

Deze tabel geeft het gemiddelde percentage weer van verslaggevingsvoorschriften die niet worden nageleefd door de ondernemingen in hun financiële verslaggeving 2013 (IAS 19R) gesplitst naar toelichtingsvereisten die al vereist waren in IAS 19 en nieuwe toelichtingsvereisten geïntroduceerd in IAS 19R

Uit tabel 2 blijkt duidelijk dat vooral de nieuw geïntroduceerde toelichtingen in IAS 19R in de financiële verslaggeving 2013 zeer slecht scoren. De toelichtingsvereisten in IAS 19R die ook al in IAS 19 voorkwamen, scoren in de financiële verslaggeving 2013 echter beter dan in de financiële verslaggeving 2012. Bij OPF is naleving van de verslaggevingsvoorschriften toegenomen van 76% naar 87%. Bij BPF van 60% naar 77%.

Wij hebben de scores van de nieuwe toelichtingsvereisten onder IAS 19R nader geanalyseerd. Uit deze analyse blijkt dat voornamelijk de volgende toelichtingen in het geval van ondernemingspensioenfondsen zeer slecht scoren:

- een beschrijving van het wettelijk kader over pensioenen en pensioenfondsen (IAS 19R.139.a(ii));
- een beschrijving van de governance van de pensioenfondsen en de relatie met de onderneming (IAS 19R.139.a(iii));
- informatie over de risicograad van de waardering van de pensioenbeleggingen door middel van een classificatie naar analogie van IFRS 13 (IAS 19R.142);
- informatie over de risicobereidheid van het pensioenfonds en de consequenties hiervan voor de onderneming (IAS 19R.146);
- de gevoeligheid van de pensioenverplichtingen voor aanpassingen in de belangrijkste aannames (IAS 19R.145);
- informatie over de gemiddelde looptijd en verdeling in de tijd van de pensioenverplichtingen (IAS 19R.147(c)).

De AFM is van mening dat deze toelichtingen relevant zijn voor de gebruiker, die dan de risico's verbonden aan de pensioenregeling van de onderneming juist kan inschatten. Meer specifiek zeggen deze toelichtingen iets over toekomstige kosten en uitgaande kasstromen van de onderneming (zie bijvoorbeeld good practice 2).

Dezelfde analyse hebben wij uitgevoerd bij regelingen ondergebracht bij bedrijfstakpensioenfondsen. Hieruit blijkt dat vooral de volgende toelichtingen in meerderheid ontbreken of onvoldoende zijn:

- de financieringsovereenkomst met het bedrijfstakpensioenfonds en de mate waarin de onderneming in de toekomst aansprakelijk is voor tekorten bij het fonds (IAS 19R.148a en b);
- de gevolgen voor de onderneming indien het fonds ophoudt te bestaan of de onderneming zijn verplichtingen elders wil onderbrengen (IAS 19R.148c);
- de verwachte premiebijdragen aan het fonds (IAS 19R.148d(iii));
- het aandeel van de onderneming in de totale omvang van het fonds (IAS 19R.148d(v)).

De AFM is van mening dat deze toelichtingsvereisten essentieel zijn voor de gebruiker. Dit klemt des te meer omdat de toelichtingsvereisten zoals die gelden voor toegezegd-pensioenregelingen hier niet van toepassing zijn en dus niet zijn vermeld. Ook de werkelijke omvang van de pensioenverplichtingen hoeft bij regelingen ondergebracht bij bedrijfstakpensioenfondsen niet te worden opgenomen in de jaarrekening.

De AFM onderstreept het belang van een juiste naleving van de voorschriften in de financiële verslaggeving. Ondernemingen dienen in hun financiële verslaggeving over 2014 de naleving van de nieuwe toelichtingsvereisten in IAS 19R te verbeteren. De AFM zal in een vervolgonderzoek de naleving van deze voorschriften opnieuw toetsen.

2.2 Bedrijfstakpensioenregelingen worden niet consistent gekwalificeerd

De AFM constateert dat ondernemingen een zelfde bedrijfstakpensioenregeling bij dezelfde uitvoerder niet consistent kwalificeren en dat dit bij de gebruiker kan leiden tot verwarring over de juiste kwalificatie van de regeling en de daarbij behorende risico's.

In ons onderzoek hebben wij aandacht besteed aan de wijze waarop toegezegd-pensioenregelingen die zijn ondergebracht bij een bedrijfstakpensioenfonds worden gepresenteerd in de jaarrekening. Bedrijfstakpensioenfonds zijn zogenaamde ‘multi-employer’ fondsen die stellen niet in staat te zijn de verplichtingen en vooral vermogen van de respectievelijke individuele deelnemende pensioenregelingen binnen het BPF te identificeren. Zowel in IAS 19 als in IAS 19R is hiertoe een bepaling opgenomen. Indien de informatie benodigd voor het juist verwerken van de toegezegd-pensioenregeling niet door het fonds beschikbaar kan worden gesteld, dan mag de onderneming de toegezegd-pensioenregeling verwerken als ware het een toegezegde-bijdragenregeling. In dat geval dienen aanvullende toelichtingen te worden verstrekt. De kwaliteit van die toelichtingen is in de vorige paragraaf behandeld. Deze paragraaf behandelt de wijze waarop de onderneming de behandeling als toegezegde-bijdragenregeling rechtvaardigt.

In totaal hebben 30 van de 57 onderzochte ondernemingen een deel of alle pensioenregelingen ondergebracht bij een of meerdere bedrijfstakpensioenfonds. In alle gevallen worden deze pensioenregelingen verwerkt als toegezegde-bijdragenregeling. In tabel 3 wordt aangegeven op welke wijze de onderneming de verwerking als toegezegde-bijdragenregeling rechtvaardigt.

Tabel 3: Kwalificatie bedrijfstakpensioenregeling

	Aantal ondernemingen
Regeling is een toegezegde-bijdragenregeling	8
Regeling is een toegezegd-pensioenregeling maar bedrijfstakpensioenfonds kan de benodigde informatie niet leveren	19
Geen toelichting	3

Deze tabel betreft de kwalificatie van de bedrijfstakpensioenregeling door 30 ondernemingen die hun pensioenregeling bij een bedrijfstakpensioenfonds hebben ondergebracht

Van de acht ondernemingen die aangeven dat de regeling een toegezegde-bijdragenregeling is, betreft dit in één geval een buitenlandse regeling. In zeven gevallen zijn dit regelingen die zijn ondergebracht bij twee Nederlandse bedrijfstakpensioenfonds. Deze twee bedrijfstakpensioenfonds komen voor bij zowel de negentien ondernemingen die aangeven dat het bedrijfstakpensioenfonds de benodigde informatie niet kan leveren en dus de regeling als een toegezegd-pensioenregeling kwalificeren, als bij de acht ondernemingen die stellen dat de pensioenregeling een toegezegde-bijdragenregeling is. Hierbij merken wij op dat de pensioenregeling van hetzelfde bedrijfstakpensioenfonds bij twee ondernemingen verschillend wordt gekwalificeerd, hoewel deze ondernemingen door dezelfde accountantsorganisatie worden gecontroleerd.

De AFM is van mening dat het door verschillende ondernemingen niet consistent kwalificeren van een zelfde pensioenregeling bij dezelfde uitvoerder ongewenst is en bij de gebruiker kan leiden tot verwarring over de juiste kwalificatie van de regeling en de daarbij behorende risico's. Ondanks de gelijke verwerkingwijze is de AFM van mening dat een juiste en consistente kwalificatie van de regeling noodzakelijk is voor een juiste beoordeling van de aan de pensioenregeling verbonden risico's.

De AFM concludeert dat consistente verwerking van de pensioenregeling bij bedrijfstakpensioenfondsen essentieel is voor een juiste beoordeling van de aan de pensioenregeling verbonden risico's en roept ondernemingen en hun accountants dan ook op om op basis van IAS 19R en de specifieke bepalingen van de pensioenregeling en bijbehorende uitvoerings- en financieringsbesluiten te komen tot een uniforme kwalificatie in de jaarrekening.

2.3 Overige bevindingen

Uit ons onderzoek blijkt dat de gemiddelde disconteringsvoet, de rente die door de onderneming wordt gehanteerd om de pensioenverplichting vast te stellen, over 2013 licht is gestegen ten opzichte van 2012, wat in overeenstemming is met de marktontwikkeling. Tevens constateren wij dat ten opzichte van 2012 de bandbreedte van de disconteringsvoet zoals die wordt gehanteerd door de diverse ondernemingen, zij het marginaal, is afgenomen. De verschillen in de langetermijnrentecurve van hoogwaardige ondernemingsobligaties kunnen de verschillen tussen de gehanteerde disconteringsvoeten niet volledig verklaren. De afname in die verschillen ten opzichte van 2012 die tot uitdrukking komt in de beperktere bandbreedte beschouwen wij daarom als een indicatie van een nauwkeuriger bepaling van deze disconteringsvoet.

Voorts blijkt uit ons onderzoek dat de meest vermelde aannames de disconteringsvoet en de verwachte salarisstijging betreffen. In mindere mate (circa de helft van onze waarnemingen) treffen wij de gehanteerde overlevingstafels, de verwachte inflatie en de verwachte indexatie aan. In veel gevallen is niet duidelijk waarom deze aannames van belang zijn. Zo kan de verwachte stijging van de opgebouwde pensioenrechten uit hoofde van koopkrachtbehoud afhankelijk zijn van toekomstige salarisstijgingen of van de verwachte inflatie, maar blijkt dit verband niet of onvoldoende uit de toelichting. Hierdoor is het voor gebruikers moeilijker om de jaarrekeningen onderling te vergelijken. De AFM is dan ook van mening dat de ondernemingen dienen aan te geven wat de relevantie is van de vermelde belangrijkste aannames.

Met betrekking tot de opgenomen gevoeligheidsanalyses treffen wij voornamelijk de gevoeligheid van de verplichting voor een mutatie in de disconteringsvoet aan en in mindere mate de gevoeligheid voor mutaties in de aannames voor toekomstige salarisstijgingen, indexatie en levensverwachting.

Opvallend is dat een aantal ondernemingen nog steeds het verwachte beleggingsrendement vermeldt. Dit bevreemdt de AFM omdat onder IAS 19R de interestlasten worden berekend over de netto pensioenverplichting c.q. het netto pensioenactief.

De AFM concludeert dat met name op het gebied van de vermelding van de aannames met betrekking tot de indexatieverwachting en levensverwachting en de daarbij behorende gevoeligheidsanalyses nog ruimte voor verbetering aanwezig is. De maatschappelijke discussie over pensioenen richt zich onder meer op de lage rentestand, het behoud van de koopkracht van pensioenen en de fors toegenomen levensverwachting. Het ontbreken van in het bijzonder de laatste twee aspecten in de toelichting op de aannames en de daarbij behorende gevoeligheid van de pensioenverplichting is dus een belangrijke omissie voor de gebruiker bij het beoordelen van de risico's verbonden aan een bij een ondernemingspensioenfonds ondergebrachte pensioenregeling.

2.4 Opvolging eerder onderzoek

In 2012 heeft de AFM onderzoek verricht naar de wijze waarop ondernemingen informatie verschaffen over de gevolgen van de invoering van IAS 19R op hun vermogen en resultaat. Uit dit onderzoek kwam naar voren dat twaalf ondernemingen deze informatie niet volledig verstrekten. De AFM is voor deze ondernemingen nagegaan of zij deze informatie wel hebben gegeven in de financiële verslaggeving over 2013. Deze vereisten komen er in het kort op neer dat informatie dient te worden verstrekt van het effect van de wijziging in grondslagen op het vermogen per aanvang van het vergelijkende boekjaar, het eind van het vergelijkende boekjaar en het huidige boekjaar. Ook dient het effect op het resultaat op beide jaren te worden getoond.

Uit ons onderzoek is gebleken dat alle twaalf ondernemingen deze informatie in hun jaarrekening over 2013 hebben verschaft.

2.5 Good practices

In deze paragraaf zijn zogenoemde good practices opgenomen.

Good practice 1: Toelichting op als toegezegde-bijdragenregeling verwerkte toegezegd-pensioenregeling bij bedrijfstakpensioenfonds

Bron: Jaarrekening 2013 ASM International N.V., pagina 116-117

Deze good practice betreft een beschrijving van de pensioenregeling voor zover deze is ondergebracht bij een bedrijfstakpensioenfonds. Uit de omschrijving blijkt duidelijk wat de risico's voor de onderneming zijn, het aandeel van de pensioenregeling van de onderneming in het bedrijfstakpensioenfonds en de huidige positie van het fonds. Naar de mening van de AFM is dit een goede invulling van de belangrijkste bepalingen in IAS 19R.148. Aangetekend wordt dat alleen de verwachte premie voor het nieuwe boekjaar ontbreekt.

Multi-employer plan

The Company's employees in the Netherlands, approximately 140 employees, participate in a multi-employer union plan, "Bedrijfstakpensioenfonds Metalektro", ("PME") determined in accordance with the collective bargaining agreements effective for the industry in which ASMI operates. This collective bargaining agreement has no expiration date. This multi-employer union plan covers approximately 1,300 companies and 147,000 contributing members. ASMI's contribution to the multi-employer union plan is less than 5.0% of the total contribution to the plan as per the annual report for the year ended December 31, 2013. The plan monitors its risks on a global basis, not by company or employee, and is subject to regulation by Dutch governmental authorities. By law (the Dutch Pension Act), a multi-employer union plan must be monitored against specific criteria, including the coverage ratio of the plan assets to its obligations. This coverage ratio must exceed 104.3% for the total plan. Every company participating in a Dutch multi-employer union plan contributes a premium calculated as a percentage of its total pensionable salaries, with each company subject to the same percentage contribution rate. The premium can fluctuate yearly based on the coverage ratio of the multi-employer union plan. The pension rights of each employee are based upon the employee's average salary during employment.

ASMI's net periodic pension cost for this multi-employer union plan for any period is the amount of the required contribution for that period. A contingent liability may arise from, for example, possible actuarial losses relating to other participating entities because each entity that participates in a multi-employer union plan shares in the actuarial risks of every other participating entity or any responsibility under the terms of a plan to finance any shortfall in the plan if other entities cease to participate.

The coverage ratio of the multi-employer union plan increased to 103.4% as of December 31, 2013 (December 31, 2012: 93.9%). Because of the low coverage ratio PME prepared and executed a so-called "Recovery Plan" which was approved by De Nederlandsche Bank, the Dutch central bank, which is the supervisor of all pension companies in the Netherlands. Due to the low coverage ratio and according the obligation of the "Recovery Plan" the pension premium percentage is 24.1% in 2013 (2012: 24.0%). The coverage ratio is calculated by dividing the plan assets by the total sum of pension liabilities and is based on actual market interest.

The Company accounts for the multi-employer plan as if it were a defined contribution plan as the manager of the plan, PME, stated that its internal administrative systems do not enable PME to provide the Company with the required Company-specific information in order to account for the plan as a defined benefit plan. The Company's net periodic pension cost for the multi-employer plan for a fiscal period is equal to the required contribution for that period.

A contingent liability may arise from, for example, possible actuarial losses relating to other participating companies because each company that participates in a multi-employer plan shares in the actuarial risks of other participating companies or any responsibility under the terms of a plan to finance any shortfall in the plan if other companies cease to participate. The plan thus exposes the participating companies to actuarial risks associated with current and former employees of other companies with the result that no consistent and reliable basis for allocating the pension obligation, plan assets and cost to individual companies participating in the plan exists.

Good practice 2: Een beschrijving van het wettelijk kader over pensioenen en pensioenfondsen alsmede een beschrijving van de governance van de pensioenfondsen en de relatie met de onderneming (IAS 19R.139.a(iii))

Bron: Jaarrekening 2013 Koninklijke Vopak N.V., pagina 139

Deze good practice ziet op de informatie die de onderneming verstrekt met betrekking tot het wettelijk kader van pensioenregelingen en pensioenfondsen en de governance binnen het pensioenfonds zoals vereist in IAS 19R.139.a(ii)(iii). Koninklijke Vopak N.V. geeft een uitgebreide toelichting over het wettelijk toezichtskader van haar Nederlandse pensioenfonds alsmede de governance binnen dit fonds.

Pension plan in the Netherlands

The Dutch pension plan *Stichting Pensioenfonds Vopak* represents 83% of the total defined benefit obligation. Plan participants are insured against the final consequences of old age, disability and death. The employer and employees (partly) pay contributions to the pension plan.

The pension plan has a legal structure of a foundation. The (actuarial) risks related to the pension plan consist of demographic risks (primarily life expectancy) and financial risks (primarily the discount rate, future increases in salaries, and the return on plan assets) and are regularly reviewed by the board of the trustees. The board of trustees is the most senior governing body of the pension fund and is composed of equal numbers of employer and employee representatives (including pensioners and deferred members).

Pension plans in the Netherlands are subject to the Financial Assessment Framework, which is part of the Pensions Act and sets out the minimum requirements for the financial position of a pension fund, such as the statutory minimum funded status. A pension fund's financial position is reflected largely by the cover ratio. This expresses the relationship between the fund's assets and the pensions to be paid in the future (pension liabilities). The minimum required cover ratio is 105%. In addition, a pension fund must hold sufficient buffers (equity) to be able to cope with financial setbacks. The greater the investment risks and the higher the average age in the pension fund, the higher the buffer requirements, or minimum funding level. Taking into account these factors the Dutch pension plan *Stichting Pensioenfonds Vopak* had a funded status of 112.2% at year-end 2012. The actual ratio of the statutory funded status at 31 December 2013 was preliminary calculated at 118.5%. The fund's capital as well as the liabilities is valued at market.

Pension plans are overseen by the regulator Authority for Financial Markets (AFM) and *De Nederlandsche Bank* (DNB). An annual report including an actuarial review on the plan is prepared in accordance with legal requirements. Additional reports are prepared quarterly in accordance with IFRS requirements. If there is a funding shortfall (cover ratio less than 105%), the fund must submit a recovery plan to the DNB.

The cover ratio must regain the 105% level within 3 years. A fund subsequently has a total of 15 years in which to rebuild the required buffers.

The assets are managed by independent asset managers that also execute the investment transactions.

Bijlage 4: Themaonderzoek Risicoparagraaf

1. Aanleiding, doelstellingen en populatie

1.1 Aanleiding

Voor gebruikers is het belangrijk dat ondernemingen transparant en volledig rapporteren over relevante risico's, hun bereidheid risico's te nemen (de zogenaamde risk appetite) en de manier waarop zij reageren op de snel veranderende strategische, operationele, financiële en compliance risico's voor de onderneming. Verder is door een aantal recente bedrijfsincidenten duidelijk geworden dat het voor gebruikers belangrijk is dat transparant wordt gerapporteerd over risicobeheersing en interne controle.

1.2 Doelstellingen

Het doel van het onderzoek is de kwaliteit van de financiële verslaggeving in het jaarverslag met betrekking tot de risicoparagraaf te verbeteren. Het doel is dat de risicoparagraaf vaker voldoet aan de kwalitatieve kenmerken zoals relevantie en volledigheid. Gebruikers willen weten wat de voornaamste bedrijfsrisico's zijn (kwantitatief en kwalitatief) en wat de risk appetite van de onderneming is. Verder dient transparant gecommuniceerd te worden over risicobeheersing en interne controle.

Ten slotte zal het onderzoek dienen als nulmeting tegen welke wij eventuele verdere verbetering in de toekomst kunnen meten.

1.3 Populatie: dertig ondernemingen

Het themaonderzoek risicoparagraaf is uitgevoerd op de financiële verslaggeving 2013 van naar Nederlands recht opgerichte naamloze vennootschappen met een aandelennotering aan de gereguleerde beurs in Nederland. Wij hebben op basis van een sectorindeling dertig ondernemingen geselecteerd. De steekproef bevat zeven of acht ondernemingen uit elke index (AEX, AMX, AScX en Lokaal).

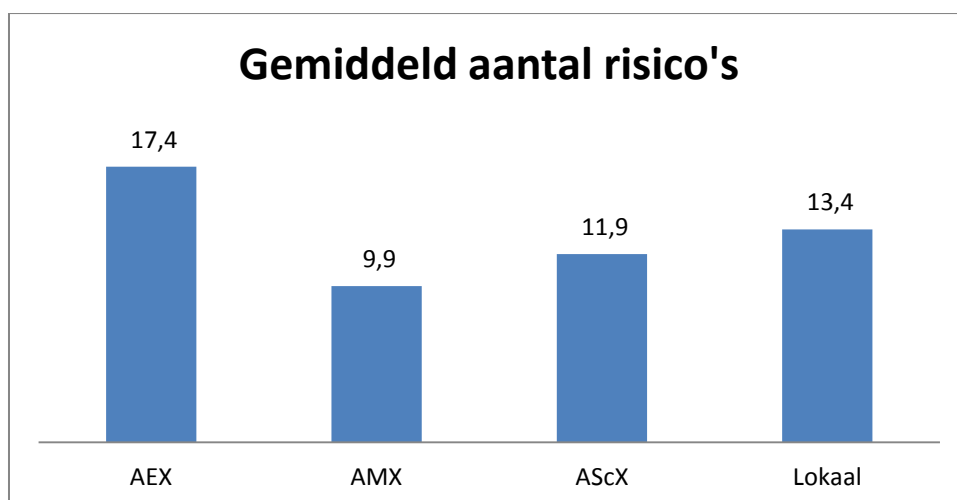
2. Belangrijkste onderzoeksresultaten

De bevindingen zijn hieronder weergegeven. Daarnaast zijn in dit hoofdstuk zogenoemde ‘good practices’ opgenomen. Deze good practices zijn bedoeld als voorbeelden van een ondernemings specifieke invulling van de rapportage over de risico’s. De AFM wil met deze good practices ondernemingen inspireren en helpen bij het transparant toelichten van de risico’s.

2.1 Prioritering risico’s kan beter

Als we kijken naar de risico’s die worden beschreven valt op dat vooral AEX-ondernemingen een hoog aantal risico’s beschrijven en de AMX-ondernemingen de minste risico’s beschrijven.

Grafiek 1: Gemiddeld aantal risico’s

De beschrijving van de risico’s lijkt in de meeste gevallen volledig. Zoals aangegeven in het COSO-raamwerk, de Corporate Governance Code en de RJ-Richtlijn 400 Jaarverslag²⁵ zijn bij identificatie van de voornaamste risico’s de volgende categorieën van belang:

- Strategie
- Operationele activiteiten
- Financiële risico’s
- Wet- en regelgeving
- Financiële verslaggeving

In tabel 1 staat in welke mate ondernemingen in hun verslaggeving over de voornaamste risico’s rapporteren. Strategie, operationele en financiële risico’s scoren relatief hoog. Bijna alle ondernemingen gaan in op deze risico’s. Risico’s met betrekking tot wet- en regelgeving en financiële verslaggevingsrisico’s worden relatief het minst beschreven.

²⁵ Richtlijnen voor de jaarverslaggeving, 400 Jaarverslag (aangepast 2014).

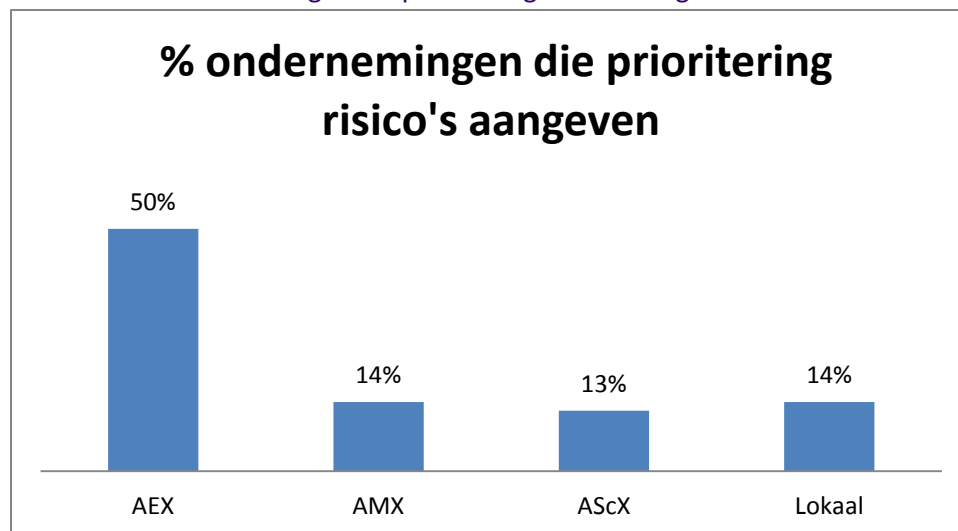
Tabel 1: % ondernemingen die risico's beschrijven

% ondernemingen die risico's beschrijven	AEX	AMX	AScX	Lokaal
Strategische risico's	88%	100%	75%	100%
Operationele risico's	100%	100%	100%	100%
Financiële risico's	100%	100%	75%	100%
Risico's m.b.t. wet- en regelgeving	75%	71%	50%	86%
Financiële verslaggevingsrisico's	88%	43%	50%	71%

Voor de gebruiker is het echter ook van groot belang dat ondernemingen expliciet aangeven welke risico's het belangrijkste zijn. Dit stelt de gebruiker van het jaarverslag in staat zich een goed beeld te vormen van mogelijke gebeurtenissen of ontwikkelingen met belangrijke gevolgen voor de resultaten, de financiële positie of de continuïteit van de onderneming.

Uit ons onderzoek (zie grafiek 2) blijkt dat AEX-ondernemingen relatief vaak een prioritering van risico's geven. Bij de AMX-, AScX- en lokale ondernemingen geeft slechts een beperkt aantal ondernemingen expliciet aan welke risico's de belangrijkste zijn.

Grafiek 2: % ondernemingen die prioritering risico's aangeven

De AFM is van mening dat de risicoparagraaf aan informatiewaarde kan winnen door meer zichtbaar te maken welke risico's het belangrijkste zijn, in plaats van een opsomming van alle mogelijke risico's zonder enige prioritering.

Naar onze mening hoeft de onderneming zich echter niet te beperken tot een top 5 risico's aangezien dan informatie over wezenlijke overige risico's verloren kan gaan.

Om dit te voorkomen zouden de belangrijkste risico's op een andere manier zichtbaar kunnen worden gemaakt (vooraan gezet kunnen worden of vet gedrukt kunnen worden).

2.2 Er is ruimte voor verbetering van de toelichting op de risicobereidheid

Voor gebruikers is de mate waarin ondernemingen bereid zijn risico's te nemen van groot belang. Het geeft aan hoeveel risico's een onderneming wil lopen om haar doelstellingen te bereiken. De mate van risicobereidheid is tevens een leidraad voor het al dan niet nemen van maatregelen ter beheersing van risico's en onzekerheden. Uit tabel 2 kan afgeleid worden dat bij de AEX-ondernemingen relatief de meeste aandacht wordt besteed aan de houding ten opzichte van risico's. Dit is te verklaren doordat bij de AEX-ondernemingen een aantal financiële instellingen zitten die door de Code Banken meer aandacht besteden aan het onderwerp risicobereidheid.

Tabel 2: % ondernemingen die risicobereidheid beschrijven

% ondernemingen die risicobereidheid beschrijven	AEX	AMX	AScX	Lokaal
Strategische risico's	50%	29%	25%	57%
Operationele risico's	50%	29%	13%	57%
Financiële risico's	63%	29%	25%	57%
Risico's m.b.t. wet- en regelgeving	50%	29%	13%	29%
Financiële verslaggevingsrisico's	50%	14%	25%	14%

Ook bij de lokaal genoteerde fondsen besteedt meer dan 50% aandacht aan de mate waarin ze bereid zijn risico's te nemen. Slechts een beperkt aantal AMX- en AScX-ondernemingen besteedt in de risicoparagraaf aandacht aan haar houding ten opzichte van de beschreven risico's. Hier ziet de AFM duidelijk ruimte voor verbetering.

Onderstaande good practice geeft een toelichting met betrekking tot risicobereidheid. Door een ranking van low to high wordt transparant gemaakt in welke mate de onderneming bereid is bepaalde risico's te lopen.

Good practice 1: Risicobereidheid (Koninklijke Vopak N.V. jaarverslag 2013 pagina 75)

Risk category (COSO)	Strategic pillars Vopak	Vopak's risk-reward appetite
Strategic risks	Growth leadership Customer leadership	Moderate to high: right balance between risk and long-term reward
Operational risks	Operational excellence	Low: on safety issues Moderate: on other areas/topics with alignment of targets and related cost, and a clear focus on sustainable EBIT growth
Compliance risks	Operational excellence	Low: full compliance with legal, regulatory and political environments
Financial reporting risks		Low: full compliance with financial reporting rules and regulations

2.3 Meer aandacht nodig voor kwantificering risico's en gevoeligheidsanalyses

Op basis van de informatie zoals weergegeven in tabel 3 constateert de AFM dat slechts een beperkt aantal ondernemingen de (potentiële) effecten van één of meerdere risico's kwantificeert. In het geval dat een onderneming een kwantificering geeft heeft dat meestal betrekking op financiële risico's wat te verklaren is door de verplichtingen op basis van IFRS om vooral financiële risico's nader te kwantificeren.

Tabel 3: % ondernemingen die risico's kwantitatief beschrijven

% ondernemingen die risico's kwantitatief beschrijven	AEX	AMX	AScX	Lokaal
Strategische risico's	25%	14%	0%	14%
Operationele risico's	13%	0%	0%	0%
Financiële risico's	50%	43%	0%	29%
Risico's m.b.t. wet- en regelgeving	25%	14%	0%	0%
Financiële verslaggevingsrisico's	13%	14%	25%	29%

Naast een kwantificering van risico's kan ook een gevoeligheidsanalyse leiden tot een hogere informatiewaarde. Uit ons onderzoek blijkt dat ondernemingen maar beperkt een gevoeligheidsanalyse verstrekken. Als een gevoeligheidsanalyse wordt verstrekt heeft deze vaak betrekking op de categorie financiële risico's hetgeen verklaard kan worden door de toepassing van IFRS 7. De AFM beveelt aan dat ondernemingen indien van toepassing ook een gevoeligheidsanalyse geven op andere risicocategorieën zoals strategie en operationeel.

Dit zou in een gecombineerd overzicht kunnen zoals onderstaande good practice aangeeft. Onderstaand overzicht geeft naast een gevoeligheidsanalyse met betrekking tot financiële risico's ook de gevoeligheid aan met betrekking tot operationele risico's.

Good practice 2: Gevoeligheidsanalyse (Randstad Holding N.V. jaarverslag 2013
pagina 84)

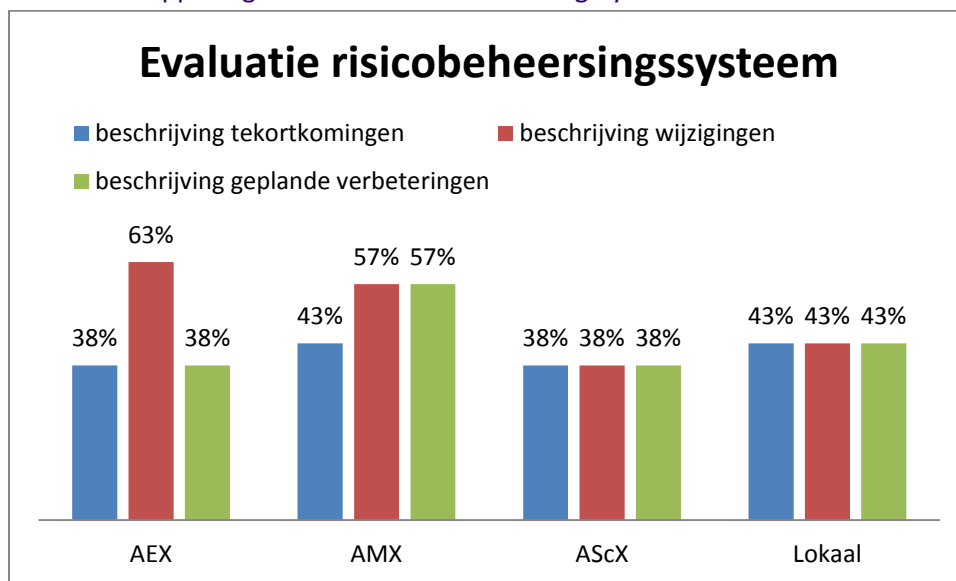
sensitivity				
amounts in millions of €				
	change	impact	on	assumption FY 2013
Revenue	+/-1%	+/- € 30 million	EBITA	Flat gross margin and no change to cost base
Revenue	+1%	+ € 15 million	EBITA	Flat gross margin and target 50% conversion
Revenue	-1%	- € 15 million	EBITA	Flat gross margin and target 50% recovery
Gross margin	+/-0,1%	+/- € 17 million	EBITA	Flat revenue and no change to cost base
Gross margin	+0.1%	+ € 8 million	EBITA	Flat revenue and target 50% conversion
Gross margin	-0.1%	- € 8 million	EBITA	Flat revenue and target 50% recovery
Operating expenses	+/-1%	+/- € 25 million	EBITA	
USD	+/-10%	+/- € 14 million	EBITA	Stable revenue and margin in US
GBP	+/-10%	+/- € 1 million	EBITA	Stable revenue and margin in UK
JPY	+/-10%	+/- € 3 million	EBITA	Stable revenue and margin in Japan
Interest rate	+/- 100 bp	+/- € 10 million	Financial charges	Average net debt 2013
Net debt	+/- € 100 million	+/- € 1 million	Financial charges	Stable interest rates

2.4 Rapportage evaluatie werking risicobeheersingssysteem moet beter

Uit het onderzoek blijkt dat alle onderzochte ondernemingen met uitzondering van een lokaal fonds een beschrijving geven van de maatregelen die getroffen zijn ter beheersing van de voornaamste risico's en onzekerheden. Ongeveer de helft van de ondernemingen geeft aan welk raamwerk of normenkader (bijvoorbeeld het COSO-raamwerk) bij de evaluatie van het interne risicobeheersings- en controlesysteem is toegepast. Hierbij zien we dat vooral de AEX-fondsen toelichten welk raamwerk er gehanteerd wordt.

Op basis van de Corporate Governance Code dient het bestuur minimaal een keer per jaar de opzet/werking van het risicobeheersingssysteem en eventueel belangrijke wijzigingen daarin te beoordelen. Ook RJ-Richtlijn 400 Jaarverslag stelt dat ondernemingen moeten aangeven of en zo ja welke verbeteringen in het systeem van risicomanagement van de onderneming zijn of worden aangebracht.

Grafiek 3: Rapportage evaluatie risicobeheersingssysteem

Als we kijken naar hoe ondernemingen rapporteren over de periodieke evaluatie van het risicobeheersingssysteem blijkt dat er beperkt wordt ingegaan op de uitkomsten van de evaluatie. Er is weinig aandacht voor eventuele tekortkomingen, significante wijzigingen en de eventuele belangrijke verbeteringen die zijn gepland.

In het kader van de evaluatie van het risicobeheersingssysteem kan het voor gebruikers ook nuttig zijn dat ondernemingen in de risicoparagraaf ingaan op de punten uit de managementletter. Als gevolg hiervan hebben we in het onderzoek ook aandacht besteed aan de managementletter. Zoals uit figuur 4 op de volgende bladzijde kan worden afgeleid is de transparantie met betrekking tot de managementletter beperkt.

Grafiek 4: Vermelding hoofdpunten managementletter

Bijna alle ondernemingen verklaren dat het risicobeheersings- en controlesysteem een redelijk mate van zekerheid geeft dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat en dat het systeem naar behoren heeft gewerkt.

De uitkomsten van de evaluatie van de werking van het risicobeheersingssysteem dienen met de Raad van Commissarissen/auditcommissie besproken te worden. Hoewel een groot aantal ondernemingen niet ingaat op de uitkomsten van de evaluatie van het risicobeheersingssysteem geven ze wel aan dat de evaluatie besproken is met de Raad van Commissarissen. De inhoud van de evaluatie en de uitkomsten van deze besprekingen zijn echter zelden terug te vinden.

De AFM concludeert dat ondernemingen te beperkt rapporteren over de evaluatie van de werking van het risicobeheersingssysteem hoewel het hier gaat om relevante informatie voor gebruikers. Als gevolg hiervan beveelt de AFM aan dat ondernemingen meer aandacht besteden aan de rapportage van de evaluatie van het risicobeheersingssysteem inclusief belangrijke tekortkomingen en belangrijke verbeteringen die zijn gepland.

Op de volgende pagina staat een good practice over de geplande verbeteringen. De betreffende onderneming (Heijmans) heeft naast een evaluatie van het risicobeheersingssysteem en de in 2013 getroffen maatregelen een overzicht gegeven voor de maatregelen/acties 2014:

Good practice 3: Geplande verbeteringen (Heijmans N.V. jaarverslag 2013 pagina 75)

Focus Risicomanagement 2014

Veel van de aandachtspunten en acties uit 2013 zullen in 2014 een vervolg krijgen met daarbij enkele aanvullende acties en/of maatregelen. Concreet betekent dit:

- Ten aanzien van complexe projecten in alle segmenten zal het risicomanagement verder worden geïntensiveerd met voldoende aandacht vanuit de concerndirectie en corporate control;
- Voorzetting van het “fit for cash” programma en de realisatie van het divestment programma bij vastgoed;
- Voortzetting van de implementatie van het “improve the core” programma ten aanzien van tendermanagement, projectmanagement, inkoop en commercie;
- Vervolg van het veiligheidsprogramma GO!;
- Het verbeteren van de rapportagestructuur ten aanzien van sector- of groepsoverstijgende projecten;
- Het herijken van het risicoraamwerk met input vanuit het ‘improve the Core’-programma.
- Het concretiseren van vervolgstappen met betrekking tot uitrol ERP systeem bij andere sectoren (na Wegen);
- Het verzwaren van de centrale risk functie;
- Enkele aanscherpingen in de preventie van eventuele fraude- en integriteitissues;
- Continuering van de versterking van de rol van projectadministrateurs en projectcontrollers;
- Continuering van de aandacht voor naleving beheersmaatregelen met betrekking tot illegale arbeid/WKA met daarbij aanvullend aandacht voor de naleving door onderaannemers van wettelijke eisen ten aanzien van beloning en werkomstandigheden van arbeidskrachten.